

vante resurgere debent ²⁹⁹⁹ : quod est illis impossibile. Aliter enim in dignitatem quam habituri erant non possunt restitui, quoniam sine alieno ²⁹⁹⁰ auxilio per potestatem suam quam acceperant steterunt in veritate, si non peccassent. Quapropter si quis opinatur Salvatoris nostri redemptionem usque ad illos aliquando debere extendi, rationabiliter convincitur quia rationabiliter decipitur. Quod non dico, quasi pretium mortis ejus omnibus hominum et angelorum peccatis sua magnitudine non prævaleat; sed quoniam peccatorum angelorum revelationi immutabilis ratio repugnat.

CAPUT XXIII.

Quod in his quæ dicta sunt, veritas Veteris et Novi Testamenti probata sit.

Bos. Rationabilia ²⁹⁹¹, et quibus nihil contradicere possit, quæ dicis omnia mihi videntur; et per unius

questionis, quam proposuimus, solutionem, quidquid in Novo Veterique Testamento continetur, probatum intelligo. Cum enim sic probes Deum fieri ²⁹⁹² hominem ex necessitate; ut etiam si removeantur pauca, quæ de nostris libris posuisti (ut quod de tribus personis Dei, et de Adam tetigisti) non solum Judæis, sed etiam paganis ²⁹⁹³ sola ratione satisfacias : et ipse idem Deus homo Novum contra Testamentum, et Vetus approbet, sicut ipsam veracem esse necesse est constiteri, ita nihil quod in illis continetur verum esse potest aliquis diffiteri. Ans. Si quid diximus quod corrigendum sit; non renovationem, si rationabiliter sit. Si autem testimonio veritatis roboratur quod nos rationaliter invenisse existimamus; Deo, non nobis attribuere debemus, qui est benedictus in sæcula. Amen. ²⁹⁹⁴.

SANCTI ANSELMI

LIBER

DE CONCEPTU VIRGINALI

ET

ORIGINALI PECCATO.

97 PROLOGUS ²⁹⁹⁵.

Cum in omnibus religiosæ tuæ voluntati velim, si possim, obsequi, et frater ²⁹⁹⁶ et fili charissime Boso, tunc utique maxime debitorem me judico, cum eam a me in te excitari intelligo. Certus autem sum cum in libro : *Cur Deus Homo* (quem ut ederem tu maxime inter alios me impulisti, in quo te mecum disputantem assumpsi) legis aliam præ illam quam ibi posui, posse videri rationem, quomodo Deus accepit hominem de massa peccatrice humani generis sine

C peccato : quia studiosa mens tua ad querendum quænam sit illa non parum provocatur. Quapropter injustus tibi videri ²⁹⁹⁷ timeo; si quid inde mihi videtur, dilectioni tuæ abscondo. Dicam igitur sic breviter de hoc quod sentio, ut nullius de eadem re fidelem improbem sententiam : nec meam (si veritati repugnare rationabiliter poterit ostendi ²⁹⁹⁸) pervicaciter ²⁹⁹⁹ defendam. Illam tamen ejusdem rei rationem, quam in eodem opusculo posui, omnino ratam et sufficientem ²⁹⁹⁰ (si bene consideretur) exi-

VARIE LECTIONES.

²⁹⁹⁹ Resurgere debent *ms. Cister. Vict. 19. surgere debent* ²⁹⁹⁰ Sine alieno *ms. Vict. 19. sine alio* ²⁹⁹¹ C. Bos. Rationabilia etc. in *ms. hic incipit* ²⁹⁹² Deum fieri *manuscript. Vict. 19. Deum sic fieri* ²⁹⁹³ Sed etiam Paganis *manuscriptum Cisterciense, sed et Paganis* ²⁹⁹⁴ *ms. Gem. C. 19. Explicit Liber Anselmi, Cur Deus homo. ms. Cister. Explicit Cur Deus homo, Liber Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi.* ²⁹⁹⁵ *Collatus est hic liber cum mss. Beccensi, Gemmeticensi, Victorinis quatuor olim notatis CC 9, EE 13, RR 3, et P 19, uno ex bibliotheca S. Michaelis in Monte, duobus Thuanis, sub his numeris 391 et 546, et uno Cisterciensi, et cum editione Gothica ms. Thuanum 361, post titulum et numerum Capitulum, sic habet : Incipit Liber Domini Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, de Conceptu virginali, et de Peccato originali. ms. Thu. 546. Incipiunt Capitula libri Anselmi de Conceptu Virginali. Et horum titulis ac numeris præmissis, ait : Incipit Liber Anselmi Archiepiscopi de Conceptu virginali. ms. Vict. 3. Incipit Præfatio in Librum Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, De Conceptu virginali, et Originali peccato. Et post Præfationem : Incipit Liber Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, De Conceptu virginali, et Originali peccato. ms. Vict. 19. Capitula Libri Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, De Conceptu virginali. Et post hæc : Incipit Liber Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, De Conceptu virginali. ms. Vict. 9. Liber Magistri Anselmi, De Conceptu virginali. ms. Cister. Incipit Liber Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi, De Conceptu virginali, et Originali peccato. ²⁹⁹⁶ Et frater *ms. Vict. Bec. Gem. Cister. omitt. et* ²⁹⁹⁷ Injustus videri *ms. et Edit. Goth. injustus tibi videri* ²⁹⁹⁸ Poterit ostendi *ms. probari rationabiliter poterit* ²⁹⁹⁹ Pervicaciter *ms. Thu. 546. omitt. ms. Vict. 19. pertinaciter* ²⁹⁹⁰ Sufficienter *ms. et Edit. Goth. sufficientem**

stimo : nihil enim prohibet ejusdem rei rationes A plures esse, quarum unaquæque sola potest sufficere.

CAPUT PRIMUM.

Quæ sit originalis, et quæ personalis justitia ²⁹⁷¹ *vel* *injustitia.*

Ad videndum igitur qualiter Deus hominem assumpsit de generis humani massa peccatrice sine peccato, primum de originali peccato necesse est investigare, quia de hoc solo nascitur hæc ²⁹⁷² quæstio. Nam si videtur quomodo Christus huic subjacere non potuit ²⁹⁷³, et qualiter assumptio ²⁹⁷⁴ sive conceptio illius hominis ab omni peccato libera fuit, palam erit. Originale quidem ab ²⁹⁷⁵ origine denominari dubium non est. Si ergo originale peccatum non est nisi in homine, videtur dici aut ab originale ²⁹⁷⁶ humanæ naturæ, quod est ab ejus initio originale, eo quod ab ipsa humanæ naturæ origine trahatur; aut ab origine, hoc est, ab initio uniuscujusque personæ, quoniam in ipsa ejus trahitur ²⁹⁷⁷ origine. Sed quod ab initio humanæ naturæ descendat, non videtur; quoniam origo ²⁹⁷⁸ illius justa fuit, quando primi parentes justi facti sunt sine omni peccato ²⁹⁷⁹. Videtur itaque dici originale ab ipsa origine uniuscujusque personæ humanæ: quamvis si quis dicat peccatum vocari originale, eo quod ab illis descendat in singulos, a quibus habent ²⁹⁸⁰ originem naturæ, non contradicam: si tamen ²⁹⁸¹ non negetur originale peccatum cum ipsa uniuscujusque personæ trahi origine. Licet enim ²⁹⁸² in uno quoque homine simul sint et natura ²⁹⁸³, qua est homo sicut omnes ²⁹⁸⁴ alii, et persona, qua discernitur ab aliis; ut cum dicitur ille, vel iste: sive proprio ²⁹⁸⁵ nomine ²⁹⁸⁶, ut Adam et Abel; et uniuscujusque peccatum sit in natura et persona: fuit enim peccatum Adæ in homine, quod est in natura; et in illo qui vocatus est Adam, quod est in persona. Est tamen peccatum, quod quisque trahit cum natura ²⁹⁸⁷ in ipsa sui origine: et est peccatum quod non trahit cum ipsa ²⁹⁸⁸ natura: sed ipse facit illud, postquam jam est persona discreta ab aliis perso-

nis. Illud quidem quod trahitur in ²⁹⁸⁹ ipsa origine, vocatur originale; quod potest etiam dici naturale, non quod ²⁹⁹⁰ sit ex essentia naturæ, sed quoniam propter ejus corruptionem cum illa assumitur. Peccatum autem quod quisque facit, postquam persona est, personale potest nominari, quia vitio personæ fit. Simili ratione potest dici originalis, et personalis justitia. Siquidem Adam et Eva originaliter, hoc est, in ipso sui initio, mox ut homines existerent, sine intervallo justi simul fuerunt. Personalis autem dici potest justitia, cum injustus accipit justitiam, quam ab origine ²⁹⁹¹ non habuit.

CAPUT II [al. I].

Qualiter humana natura corrupta est.

Ergo Adam ²⁹⁹² et Eva si justitiam servassent originalem, qui de illis nascerentur originaliter, sicut illi, justi essent. Quoniam autem ²⁹⁹³ personaliter peccaverunt, cum originaliter fortes et incorrupti haberent potestatem semper servandi sine difficultate justitiam; totum, quod erant, infirmatum et corruptum est. Corpus quidem, quia tale post peccatum ²⁹⁹⁴ fuit, qualia sunt brutorum animalium corruptioni et carnalibus appetitibus subjacentia: anima vero, quia ex corruptione corporis et eisdem appetitibus ²⁹⁹⁵, atque ex indigentia honorum quæ perdidit, carnalibus affectibus infecta ²⁹⁹⁶ est; et quia tota natura humana in illis erat, et extra illos de illa nihil ²⁹⁹⁷ erat, tota infirmata et corrupta est. Remansit igitur in ea debitum justitiæ integræ sine omni injustitia ²⁹⁹⁸, quam accepit; et debitum satisfaciendi, quia eam deseruit; cum ipsa corruptione, quam propter peccatum incurrit. Sicut itaque, si non peccasset, qualis facta est a Deo, talis propagaretur: ita post peccatum, qualem se fecit peccando, talis propagatur. Quoniam igitur per se nec satisfacere pro peccato, nec justitiam derelictam recuperare valet, et corpus, quod corruptum, aggravat animam (Sap. ix, 15): et tunc maxime, quando infirmus est ²⁹⁹⁹; ut in infantia, et in utero matris, ut nec intelligere justitiam possit: videtur esse necesse eam in infantibus ³⁰⁰⁰ nasci cum debito satisfac-

VARIÆ LECTIONES.

²⁹⁷¹ Et personalis natura *ms. et Edit. Goth.* et quæ personalis justitia vel injustitia *ms. Vict. 19.* et quæ personalis justitia. ²⁹⁷² Nascitur hæc *ms. Cister. omit. hæc* ²⁹⁷³ Non potuit *ms. Vict.* non poterit ²⁹⁷⁴ Equaliter assumptio. palam erit. *ms. Vict. Cister. Thu. S. Mich. et Edit. Goth.* palam erit qualiter assumptio. ²⁹⁷⁵ Originale ab *ms. Vict. Gem. Bec. et Edit. Goth.* originale quidem ab ²⁹⁷⁶ Dici ab origine *ms. dici aut origine* ²⁹⁷⁷ In ipsa trahatur *ms. et Edit. Goth.* in ipsa ejus trahitur ²⁹⁷⁸ Quando origo *ms. et Edit. Goth.* quoniam origo ²⁹⁷⁹ Sine peccato *ms. et Edit. Goth.* sine omni peccato ²⁹⁸⁰ A quibus habet *ms. et Edit. Goth.* a quibus habent ²⁹⁸¹ Si tamen *ms. Vict. 19.* sed tantum ²⁹⁸² Licet enim *ms. Vict. Thu. et Edit. Goth.* Licet enim ²⁹⁸³ Simul fuit natura *ms. et Edit. Goth.* simul sint et natura ²⁹⁸⁴ Sicut omnes *ms. et Edit. Goth.* sicut sunt omnes ²⁹⁸⁵ Iste sine proprio *ms. Thu. Gem. Bec.* iste, sive proprio *Edit. Goth.* iste, suo proprio nomine ²⁹⁸⁶ Nominem: ut Adam et Abel *ms. Thu. Gem. Bec. Cister.* nomine, ut Adam aut Abel ²⁹⁸⁷ Natura, et in ipsa *ms. Thu. Gem. Bec. Vict. et Edit. Goth.* natura in ipsa ²⁹⁸⁸ Non trahit ab ipsa *ms.* non trahit cum ipsa ²⁹⁸⁹ Quod trahit in *ms.* quod trahitur in ²⁹⁹⁰ In ipsa origine, vocatur originale, quod potest etiam dici naturale; non quod *ms. Vict. 13.* cum ipsa origine, potest dici Originale, sive naturale: non quod ²⁹⁹¹ Quam in origine *ms.* quam ab origine ²⁹⁹² Ergo Adam etc. *In ms. Thu. 391, et Cister. hic incipit Caput 2.* ²⁹⁹³ Quoniam autem *In ms. Thu. 391. et Cister. continuatur Caput 2.* ²⁹⁹⁴ Eiusdem appetitibus *ms. Vict. Cister.* eisdem appetitibus ²⁹⁹⁵ Infecta *ms. et Edit. Goth.* infecta est ²⁹⁹⁶ Extra illos nihil *ms. et Edit. Goth.* extra ipsos de illa nihil ²⁹⁹⁷ Sine omni justitia *ms. Vict. Gem. Bec. S. Mich.* sine omni justitia ²⁹⁹⁸ Infirmum est *ms. Vict. Gem. Bec.* infirmus est *ms. Thu. et Vict. 19.* infirmus est ²⁹⁹⁹ Eam in infantibus *ms.* eam in infantibus *Edit. Goth.* eam ut in infantibus

ciendi pro primo peccato, quod semper cavere³⁰⁰⁰ potuit³⁰⁰¹, et cum debito habendi originalem justitiam, quam semper servare valuit³⁰⁰². Nec impotentia excusat eam in ipsis infantibus, quia in illis non solvit quod debet, quoniam ipsa sibi³⁰⁰³ facit eam, deserendo justitiam in primis parentibus³⁰⁰⁴, in quibus tota erat : et semper debitor est habere potestatem, quam ad servandam semper justitiam accipit : hoc esse videri potest in infantibus originale peccatum. Addamus etiam peccata proximorum parentum, quæ redduntur in tertiam et quartam generationem. Quamvis enim quæri possit³⁰⁰⁵ utrum hæc omnia intelligenda sint in originali peccato, an non : tamen, ne propter hoc quod quæro videar levigare illud, ponam istud esse tale, ut a nullo gravius ostendi possit.

CAPUT III.

Quod non sit peccatum nisi in voluntate rationali.

Verum sive hoc totum sit originale peccatum, sive aliquid minus³⁰⁰⁶ : puto nullatenus illud posse asseri esse in infante antequam habeat animam rationalem ; sicut nec in Adam fuisse justitiam, priusquam fieret homo rationalis. Nam si Adam et Eva generassent sine³⁰⁰⁷ præcedenti peccato, non tamen esset in semine justitia, nec esse posset priusquam formarentur in viventem hominem. Si ergo semen hominis non est susceptibile justitiæ, priusquam fiat homo, non potest suscipere originale peccatum antequam homo sit³⁰⁰⁸. Nempe originale peccatum esse injustitiam dubitari non debet. Nam si omne peccatum est injustitia, et originale peccatum est peccatum ; utique est et injustitia. Sed si dicit aliquis : Non est omne peccatum injustitia, dicat posse simul in aliquo et esse aliquod peccatum³⁰⁰⁹, et nullam esse injustitiam : quod videtur incredibile. Si vero dicitur originale peccatum non esse absolute dicendum peccatum, sed cum addimento, originale peccatum ; sicut pictus homo non vere est homo³⁰¹⁰, sed vere est homo pictus³⁰¹¹ ; profecto sequitur quia infans, qui nullum habet peccatum nisi originale, mundus est a peccato : nec fuit solus inter homines filius Virginis in utero matris, et nascens de matre, sine peccato : et aut non damnatur infans qui moritur sine baptismo, nullum habens peccatum præter originale ; aut sine peccato damnatur. Sed nihil horum accipimus. Quare omne³⁰¹² peccatum est injustitia, D

A et originale peccatum est absolute peccatum : unde sequitur quia est injustitia³⁰¹³. Item si Deus non damnat nisi³⁰¹⁴ propter injustitiam, damnat autem aliquem propter originale peccatum : ergo non est aliud originale peccatum quam injustitia. Quod si ita est, et injustitia non est aliud quam absentia debitæ justitiæ³⁰¹⁵ : non enim videtur esse injustitia, nisi in natura, quæ, cum debet habere, justitiam non habet ; utique originale peccatum clauditur sub eadem definitione injustitiæ. At si justitia est rectitudo voluntatis propter se servata, nec ista rectitudo potest esse nisi in rationali natura : ergo non est nulla natura debitor justitiæ, nisi rationalis ; sicut ulla natura susceptibilis est justitiæ, præter rationalem³⁰¹⁶. Quare quoniam injustitia B non potest esse nisi ubi justitia debet esse, originale peccatum, quod est injustitia, non est nisi in natura rationali. Rationalis autem natura non est nisi Deus, et angelus, et anima hominis per quam homo dicitur rationalis, et sine qua non est homo. Quoniam ergo non est originale peccatum nec in Deo nec in angelo, non est nisi in hominis anima rationali. Sciendum quoque est quia justitia non potest esse nisi in voluntate, si justitia est rectitudo voluntatis propter se servata : quare nec injustitia. Non enim vocatur³⁰¹⁷ absentia justitiæ, injustitia ; nisi ubi debet esse justitia. Nihil itaque præter ipsam justitiam vel injustitiam dicitur justum vel injustum, nisi voluntas, aut propter voluntatem justam vel injustam. Per hanc dicimus justum vel injustum hominem, vel angelum ; justam vel injustam animam, sive actionem.

CAPUT IV³⁰¹⁸.

Quod nihil per se sit justum aut injustum, nisi ipsa justitia, vel injustitia³⁰¹⁹, et quod nihil puniatur nisi voluntas.

Nihil enim, sive substantia, sive actio, sive aliquid aliud per se consideratum, est justum, nisi justitia ; aut injustum, vel peccatum, nisi injustitia ; nec ipsa voluntas, in qua est justitia, sive injustitia. Aliud enim est vis illa animæ qua ipsa anima vult aliquid³⁰²⁰ : quæ vis, instrumentum volendi potest dici (sicut visus instrumentum videndi) quam voluntatem nominamus : et aliud est justitia : quam habendo, justa voluntas ; et qua carendo, injusta vocatur : dicuntur etiam³⁰²¹ voluntates ejusdem instrumenti.

VARIÆ LECTIONES.

³⁰⁰⁰ Quod semper cavere *ms. Vict. 19.* quo semper carere ³⁰⁰¹ Cavere potuit *manuscriptum Thuan. 390.* cavere non potuit ³⁰⁰² Servare voluit *ms. Vict. 19.* servare noluit ³⁰⁰³ Ipsa sibi *Edit. Goth.* ex ipsa ³⁰⁰⁴ Primis hominibus *ms.* primis parentibus ³⁰⁰⁵ Quæri possit *ms. Vict. 19.* dubitari possit ³⁰⁰⁶ Sive aliud minus *ms.* sive aliquid minus ³⁰⁰⁷ Generassent sine *ms. Cister.* generassent filios sine ³⁰⁰⁸ Homo fiat. *ms.* homo sit. ³⁰⁰⁹ Et esse peccatum *ms.* et esse aliquod peccatum ³⁰¹⁰ Non vere homo est *Edit. Goth.* non verus est homo ³⁰¹¹ Sed vere est homo pictus *ms. Thu. Vict. 19. Cister.* homo pictus ³⁰¹² Quare omne *ms. Vict. 19.* quare et omne ³⁰¹³ Sequitur, quod est injustitia *ms. Vict.* sequitur, quod est et injustitia. *ms. Thu. Cister.* sequitur, quia est et injustitia. ³⁰¹⁴ Damnât nisi *ms. et Edit. Goth.* damnât hominem nisi ³⁰¹⁵ Quod si ita est, originale peccatum non est aliud quam injustitia, id est absentia debitæ justitiæ *ms.* quod si ita est, et injustitia non est aliud quam absentia debitæ justitiæ ³⁰¹⁶ Ergo non est ulla natura susceptibilis justitiæ, præter rationalem. *ms. et Edit. Goth.* ergo ita non est ulla natura debitor justitiæ, nisi rationalis ; sicut nulla natura susceptibilis est justitiæ, præter rationalem. ³⁰¹⁷ Non enim vocatur etc. ³⁰¹⁸ In *ms. Thu. 391, hic incipit Caput 3.* ³⁰¹⁹ Vel injustitia *ms. Vict. Gem. Bec. omitt.* ³⁰²⁰ Vult aliud *ms. et Edit. Goth.* vult aliquid ³⁰²¹ Dicuntur enim *ms. et Editio Gothica* dicuntur etiam

affectiones et usus ³⁰²²: quod hic longum est inse-
rere. Nec ipsi appetitus, quos Apostolus carnem vocat, quæ concupiscit adversus spiritum (Rom. viii); et legem peccati, quæ est in membris, repugnantem legi mentis (Galat. v) justis vel injustis sunt, per se considerati ³⁰²³. Non enim hominem justum ³⁰²⁴ faciunt, vel injustum, sentientem; sed injustum, tantum voluntate, cum non debet, consentientem. Dicit enim Apostolus ³⁰²⁵, nihil damnationis esse his qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant (Rom. viii), id est ³⁰²⁶, qui non carnis voluntate ³⁰²⁷ consentiunt. Nam si sentientem sine consensu, injustum facerent, sequeretur ³⁰²⁸ damnatio. Quare non eos sentire, sed eis consentire, peccatum est. Si enim per se injusti essent ³⁰²⁹, quoties illis consentiretur, injustum facerent. Sed quando bruta animalia illis consentiunt, non dicuntur injusta. Item: si peccata essent, auferrentur in baptismo, cum omne peccatum abstergitur: quod nequaquam fieri palam est. Quare non est in eorum essentia ulla injustitia; sed in voluntate rationali illos inordinate sequente. Cum enim illis resistit voluntas, condelectando legi Dei secundum interiorem hominem; tunc est justa voluntas. Justitiam enim, quam lex jubet, et legem Dei dicit, quia a Deo est; et legem mentis, quia per mentem intelligitur: sicut lex vetus lex Dei dicitur, quia a Deo est; et lex Moysi, quia per Moysen ministrata est. Quod quidem dixi nullam actionem per se injustam dici, sed propter injustam voluntatem; in illis planum est, quæ non injuste possunt fieri aliquando: ut est, hominem ³⁰³⁰ occidere, sicut fecit Phinees (Num. 25): et utriusque sexus commistio, ut in conjugio: sive in brutis ³⁰³¹ animalibus. In illis vero quæ nunquam nisi injuste possunt esse, ut est perjurium, et quædam alia, quæ nec sunt nominanda, non ita facile intelligitur. Sed si aliqua actio, qua fit aliquid ³⁰³²: quæ non est, nisi dum fit aliquid ³⁰³³ et peracto eo transit, ut **99** jam non sit; aut opus, quod sit et remanet (verbi gratia: cum in scribendo quod scribi non debet, transit scriptio, qua fiunt scripturæ: ³⁰³⁴ quæ remanet) esset peccatum transeunte actione, ut jam non sit; transiret similiter peccatum, nec jam esset; aut quandiu remaneret quod fit, nunquam deleteretur peccatum: sed videmus peccata sæpe et non ³⁰³⁵ deleri, actione delata; et deleri **D**

A opere non deleto. Quare nec actio ³⁰³⁶, quæ transit; nec opus, quod remanet, est aliquando peccatum. Denique si de actionibus voluntariis quæ injuste fiunt, arguerentur membra et sensus quibus fiunt; respondere possunt: Deus nos, et potestatem quæ in nobis est, subjecit voluntati; ut ad imperium ejus non possimus non movere nos ³⁰³⁷, et facere quod vult; imo illa movet nos, velut instrumenta sua, et facit opera quæ videmur facere; nec nos possumus illi per nos resistere; nec opera, quæ facit, possunt non fieri; dominæ, quam ³⁰³⁸ Deus nobis dedit, nec possumus, nec debemus non obedire; quando illi obedimus, Deo qui hanc legem nobis dedit, obedimus. Ergo quid peccant membra, vel sensus, vel opera, quæ Deus sic subjecit voluntatis, si servant **B** quod Deus illis ordinavit? Quidquid igitur faciunt, totum imputandum est voluntati. Quod cum ita sit, miratur forsitan quis cur pro culpa voluntatis membra puniantur et ³⁰³⁹ sensus. Verum non ita est, non enim punitur nisi voluntas. Nam nihil est alicui pœna, nisi quod est contra voluntatem; et nulla res pœnam sentit, nisi quæ habet voluntatem: membra autem et sensus per se nihil volunt. Sicut igitur ³⁰⁴⁰ voluntas in membris et sensibus operatur; ita in illis ipsa torquetur aut delectatur. Quod si quis non accipit; sciat in sensibus et membris non nisi animam, in qua est voluntas, sentire et operari; et ideo in illis torqueri aut delectari: habet tamen usus ut actiones, quas facit ³⁰⁴¹ injusta voluntas, vocemus peccata; quia in voluntate, qua fiunt, est peccatum. Dantur etiam quibusdam nomina, quibus significatur eas injuste fieri, ut fornicatio, mendacium. Sed aliud intelligitur ³⁰⁴², cum ipsa actio ³⁰⁴³, vel prolatio; aliud, cum utrum, juste vel injuste fiat, consideratur.

CAPUT V.

Quod malum, quod est peccatum sive injustitia, nihil sit.

Denique omnis essentia est a Deo, a quo nihil est injustum ³⁰⁴⁴. Quare nulla essentia est injusta per se. Injustitia autem omnino nihil est, sicut cæcitas. Non enim aliud est cæcitas, quam absentia visus ubi debet esse; quæ non magis ³⁰⁴⁵ est aliquid in oculo ³⁰⁴⁶ ubi debet esse visus, quam in ligno ubi non debet esse. Non enim est injustitia talis res qua inficiatur esse. Non enim est injustitia talis res qua inficiatur **D** ³⁰⁴⁷ et corrumpatur anima, velut corpus veneno; et

VARIÆ LECTIONES.

³⁰²² Affectionis et usus *mss. et Edit. Goth.* affectiones et usus ³⁰²³ Per se considerandi *mss.* Per se considerati ³⁰²⁴ Non enim justum *mss. et Edit. Goth.* Non enim hominem justum ³⁰²⁵ Dicit enim Apostolus *mss.* dicit enim idem Apostolus ³⁰²⁶ Ambulant id est *ms. Vict.* 19. ambulans, sed secundum spiritum, id est ³⁰²⁷ Id est, non carni voluntate *mss. et Edit. Goth.* id est qui non carni voluntate *ms. Vict.* 19. id est qui non carnali voluntati ³⁰²⁸ Faceret, sequeretur *mss. Thu.* 391. facerent, non sequeretur ³⁰²⁹ Si enim injusti justis per se essent *mss.* si enim per se injusti essent *Edit. Goth.* si enim justis per se essent ³⁰³⁰ Ut est hominem *mss. Vict.* ut hominem ³⁰³¹ Et sicut in brutis *mss. Vict. Bec. Gem. Thu.* 391. *Cister.* sive in brutis ³⁰³² Qua fit aliud *mss. et Editio Gothica* qua fit aliquid ³⁰³³ Dum fit aliud *mss. et Editio Gothica* dum fit aliquid ³⁰³⁴ Fiunt scripturæ *mss. et Edit. Goth.* fiunt figuræ ³⁰³⁵ Sæpe non *mss.* sæpe et non ³⁰³⁶ Quare actio *mss. et Editio Gothica* quare nec actio ³⁰³⁷ Non possumus movere nos *mss.* non possumus non movere nos ³⁰³⁸ Dominæ quam *mss. Vict.* Domine quam *Editio Gothica* dominationi quam ³⁰³⁹ Puniantur vel *mss. Thu.* puniuntur et ³⁰⁴⁰ Si igitur *mss. et Edit. Goth.* sicut igitur ³⁰⁴¹ Quas fecit *mss. Cister. Vict. Thu. S. Mich. Edit. Goth.* quas facit ³⁰⁴² Aliud intelligitur *mss. Gem. Vict. S. Mich.* aliud intelligi ³⁰⁴³ Cum quasi actio *mss.* cum ipsa actio ³⁰⁴⁴ Nihil injustum *mss. Thu.* nihil est injustum ³⁰⁴⁵ Quæ res non magis *mss.* quæ non magis ³⁰⁴⁶ Aliud in oculo *mss.* aliquid in oculo ³⁰⁴⁷ Res quia inficiatur *mss.* res quæ inficiatur

quæ faciat aliquid ³⁰⁴⁸, sicut videtur quando malitiosus homo mala facit opera. Nam quemadmodum cum indomita fera ruptis vinculis discurrendo sævit: et cum navis, si gubernator dimisso gubernaculo dimittat eam ³⁰⁴⁹, ventis et montibus maris vagatur, et invehitur in quælibet pericula; dicimus quia hoc facit absentia catenæ, vel gubernaculi: non quod absentia eorum aliquid sit, aut quidquam faciat; sed quoniam si adessent, facerent ne sæviret fera, aut periret navis: ita cum malus homo sævit, et in quælibet animæ suæ pericula, quæ sunt mala opera, impellitur; clamamus quia hæc operatur injustitia ³⁰⁵⁰: non quod ipsa ulla essentia sit, aut faciat aliquid; sed quoniam voluntas (cui subditi sunt omnes voluntarii motus totius hominis) absente justitia diversis appetitibus impulsæ, se et omnia sibi subdita in multimoda mala levis et effrenata et sine rectore præcipitat: quod totum ³⁰⁵¹ justitia, si adesset, prohibet ne fieret. Ex his ergo facile ³⁰⁵² cognoscitur quia injustitia nullam habet essentiam; quamvis injustæ voluntatis affectus et actus, qui per se considerati aliquid sunt, usus injustitiam vocet. Hæc ipsa ratione intelligimus malam nihil esse. Sicut enim injustitia non est aliud quam absentia debitæ justitiæ, ita malum non est aliud quam absentia debiti boni. Nulla autem essentia (quamvis mala dicatur) est nihil, nec malam esse, est ³⁰⁵³ ulli esse ³⁰⁵⁴ aliquid. Nulli enim essentiæ est aliud malam esse, quam ³⁰⁵⁵ deesse illi bonum quod debet habere, deesse vero bonum quod debet adesse, non est aliquid esse. Quare malam esse ³⁰⁵⁶, non est ulli essentiæ ^C aliquid esse. Hæc breviter de malo, quod semper est nihil, indubitanter quod est injustitia ³⁰⁵⁷, dixi. Incommoditas enim est malum ³⁰⁵⁸ (unde incommoda, mala dicuntur) quæ aliquando nihil est ³⁰⁵⁹ ut surditas et cæcitas; aliquando videtur esse ³⁰⁶⁰ aliquid; ut dolor, et tristitia. Quod autem justitia sit rectitudo voluntatis propter se servata: et injustitia non sit aliud quam absentia debitæ justitiæ, et nullam habeat ³⁰⁶¹ essentiam: quod etiam omnis essentia sit a Deo, et nihil sit a Deo nisi bonum, sufficienter me puto ostendisse in eo tractatu (cap. 1, 13, 19) quem fecit De casu diaboli. Sed de justitia plenius in illo quem edidi de veritate (cap. 13).

CAPUT VI.

Quod cum punit Deus pro peccato, non punit pro nihilo.

Quidam cum audiunt peccatum nihil esse, solent dicere: Si peccatum nihil est, cur punit Deus hominem pro peccato, cum pro nihilo puniri nemo debeat? Quibus, quamvis humilis sit quæstio, tamen quia quod quærant ignorant, aliquid breviter respondendum est. Licet pariter nihil sit absentia justitiæ, et ubi debet esse justitia, et ubi non debet esse; punit tamen Deus recte peccatores non pro nihilo, sed propter aliquid, quia (ut in præfato libro dixi) et debitum ³⁰⁶² sibi honorem, quem sponte reddere noluerunt, ab invitis ³⁰⁶³ exigit; et ne quid inordinatum sit in regno ejus, eos separatim a justis ordine competentem disponit. Creaturas autem in quibus justitia non debet esse, non punit pro absentia justitiæ hoc est pro nihilo: quia non est aliquid, quod ab illis exigat; nec ordo congruus universitatis rerum hoc postulat ³⁰⁶⁴. Sic itaque cum punit Deus pro peccato, quod est absentia debitæ justitiæ, quæ nihil est; non omnino punit pro nihilo: et verum est quia nisi sit aliquid, propter quod punire debeat, omnino non punit pro nihilo ³⁰⁶⁵. Jam peccatum et injustitiam nihil esse: et hæc non esse nisi ³⁰⁶⁶ in rationali voluntate, nec ullam essentiam proprie dici injustam nisi voluntatem: ex his quæ dicta sunt, apertum esse existimo.

CAPUT VII.

Quomodo semen ³⁰⁶⁷ hominis dicatur immundum, et concipit in peccatis, quamvis in eo non sit peccatum.

Videtur itaque sequi quod aut infans statim ab ipsa conceptione animam habet rationalem ³⁰⁶⁸, sine qua voluntatem rationalem nequit habere; aut in eo non est originale peccatum, mox cum conceptus est. Quod autem mox ab ipsa conceptione rationalem animam habeat, nullus humanus suscipit sensus. Sequitur enim ut quoties susceptum semen humanum, etiam ab ipso momento susceptionis perit antequam ³⁰⁶⁹ perveniat ad humanam figuram; toties damnatur in illo anima humana; quoniam non reconciliatur per Christum: quod est nimis absurdum. Hæc igitur pars hujus divisionis penitus relinquenda est, sed si non statim infans ab ipsa ^D conceptione habet peccatum; quid est, quod dicit ³⁰⁷⁰

VARIE LECTIONES.

³⁰⁴⁸ Faciat aliud *mss.* faciat aliquid ³⁰⁴⁹ Dimittit eam *mss.* dimittat eam ³⁰⁵⁰ Hoc operatur injustitia *ms. Thu.* 546. hæc operatur injustitia *ms. Thu.* 391. hæc opera facit injustitia ³⁰⁵¹ Et quod totum *ms. Vict. Gem. Bec. Thu. Cister.* quod totum ³⁰⁵² Et his ergo facile *etc.* in *ms. Thu.* 391, *hic incipit* ³⁰⁵³ Nec malum esse. *est mss. et Edit. Goth.* nec malam esse, *est* ³⁰⁵⁴ Illi esse *Edit. Goth.* ulli esse ³⁰⁵⁵ Malam essentiam esse, *quam mss.* malam esse, *quam* ³⁰⁵⁶ Quare malum esse *mss. Vict. Gem. Bec. Thu.* 391. quare malum esse ³⁰⁵⁷ Indubitanter sicut de injustitia *mss. Cister. Thu. Vict. et Edit. Goth.* indubitanter quod est injustitia ³⁰⁵⁸ Enim non est malum *mss.* enim est malum ³⁰⁵⁹ Aliquando nihil sunt *manuscript. Thuan.* aliquando nihil est ³⁰⁶⁰ Videtur esse *manuscript. Victor.* videtur esse ³⁰⁶¹ Et nullam habeat *mss. Vict. Gem. Bec.* et nullam habet ³⁰⁶² Propter aliquid quod in præfato libro dixi, quia debitum *mss. Vict. Bec. Gem. Thuan. S. Mich. Cister.* propter aliquid quia ut in præfato libro dixi, et debitum ³⁰⁶³ Ab invitis *ms. Thu.* 391. ab injustis ³⁰⁶⁴ Expostulat *ms. Vict.* 13. postulat ³⁰⁶⁵ Non punit pro nihilo. *Jam ms. Cister. delet non* ³⁰⁶⁶ Hæc non esse nisi in *mss. Thu.* hæc non esse nisi injustitiam et hæc non esse nisi in ³⁰⁶⁷ Quod semen *mss. Vict. Gem. Bec. S. Mich.* quomodo semen ³⁰⁶⁸ Animam habet rationalem *ms. Vict.* 19. animam habebat rationalem ³⁰⁶⁹ Parit antequam *mss.* perit antequam ³⁰⁷⁰ Quid dicit *Job mss. et Edit. Goth.* quid est quod dicit *Job*

Job Deo : *Quis potest facere mundum, de immundo conceptum semine : nonne tu qui ³⁰⁷¹ solus 100 es? (Job xiv, 4.)* Et quomodo verum est, quod dicit David : *In iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea (Psal. l, 7).* Quæram igitur, si possum, quomodo, quamvis non statim ab ipsa conceptione sit in infantibus peccatum, immundo tamen semine in iniquitatibus et in peccatis concipi ³⁰⁷² dicantur. Sæpe utique divina Scriptura asserit aliquid esse, quod modo non est ³⁰⁷³, idcirco quia tamen est futurum esse. Sic quippe Deus Adæ de ligno vitæ dicit : *In quacunq[ue] die comederis ex eo, morte morieris (Gen. ii, 7)*; non quod ea die mortuus sit corpore, sed quoniam die illa necessitatem accepit aliquando moriendi. Et Paulus similiter ob necessitatem moriendi aliquando, ait : *Si autem ^B Christus in vobis est ³⁰⁷⁴, corpus quidam mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem (Rom. viii, 10).* Non enim corpora eorum, quibus loquebatur, mortua erant; sed moritura propter peccatum : quia *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors (Rom. v, 12).* Sicut in Adam omnes ³⁰⁷⁵ peccavimus, quando ille peccavit : non quia tunc peccavimus ipsi qui nondum eramus, sed quia de illo futuri eramus : et tunc facta est illa ³⁰⁷⁶ necessitas ut cum essemus peccaremus : quoniam *per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi (Ibid. v, 19).* Simili modo de immundo semine in iniquitatibus et in peccatis concipi potest homo intelligi; non quod in semine sit immunditia peccati, aut peccatum sive iniquitas; sed quia ab ipso semine et ipsa conceptione, ex qua incipit homo esse, accipit necessitatem ³⁰⁷⁷ ut, cum habebit animam rationalem, habeat peccati immunditiam, quæ non est aliud quam peccatum et iniquitas. Nam etsi vitiosa ³⁰⁷⁸ concupiscentia generetur infans; non tamen magis est in semine culpa, quam est in sputo vel in sanguine, si quis mala voluntate expuit, aut de sanguine suo aliquid emittit : non enim sputum ³⁰⁷⁹ aut sanguis, sed mala voluntas arguitur. Patet igitur quomodo et in infantibus non statim ab ipsa conceptione sit peccatum; et vera sint quæ ³⁰⁸⁰ de divina Scriptura opposui. Quippe non est illis peccatum, quia non habent (sine qua non inest peccatum ³⁰⁸¹) voluntatem : et tamen di-

A (cum homines jam erunt ³⁰⁸²) necessitatem. Si ergo hæc, ut puto, vera sunt; quod assumitur de parente ad prolem, quia nullam habet voluntatem, nullum est in eo peccatum.

CAPUT VIII.

Quod in semine sumpto de Virgine non sit peccatum neque necessitas futuri peccati.

Itaque perspicuum est quoniam in eo ³⁰⁸³ quod Filius Dei in personam suam assumpsit de Virgine, nulla potuit esse peccati macula. Sed dictum est quia semen a parentibus trahitur cum necessitate peccati futuri, cum fuerit animatum anima rationali : hoc utique ³⁰⁸⁴ non est propter aliud, nisi quia humana natura nascitur in infantibus (ut dixi) cum debito ³⁰⁸⁵ satisfaciendi pro peccato Adæ, et, secundum quod posui, proximorum parentum (quod nequaquam facere potest : et quandiu non facit, peccat); et quia sola per se non valet justitiam habere quam deseruit ³⁰⁸⁶; et anima, quæ aggravatur ³⁰⁸⁷ corpore quod corrumpitur, nequit eam saltem intelligere, quæ nec servari potest nec haberi non intellecta. Quapropter si ab his necessitatibus semen assumptum de Virgine liberum ostendi poterit, palam erit quia nullam peccati necessitatem traxit. Quod illa quidem ³⁰⁸⁸ necessitas, qua humana natura sola per se justitiam recuperare nequit, et illa qua corpus quod corrumpitur aggravat animam, ut eandem justitiam nec acceptam in ætate perfecta sine auxilio gratiæ servare, nec in infantibus saltem ³⁰⁸⁹ intelligere queat, ab illo semine sint alienæ facile monstrari valet per unitatem personalem assumentis et assumptæ naturæ : si prius necessitas illa repellitur, qua ad satisfactionem pro peccatis primorum et proximorum parentum astringi videtur. Sed quod illud nullum ³⁰⁹⁰ sequatur a proximis parentibus debitum, dubium non erit; si a debito primorum parentum liberum intelligi ³⁰⁹¹ poterit. Hoc igitur, adjuvante Deo, conabor primum quomodo cognosci possit, investigare : quatenus hoc demonstrato, in aliis non sit necesse multum laborare.

CAPUT IX.

Cur peccatum quo damnatur humanum genus, magis imputetur ³⁰⁹² Adæ quam Evæ; cum ille post et per illam peccaverit.

Ad quod mihi videtur quærendum in primis, cur ^D sæpius et specialius peccatum, quo damnatum est humanum genus, magis imputetur Adæ quam Evæ :

VARIE LECTIONES.

³⁰⁷¹ Nisi tu qui *ms. Vict. et Editio Gothica* nonne tu qui ³⁰⁷² Iniquitatibus et peccatis concipi *ms. et Edit. Goth.* In iniquitatibus et in peccatis concipi ³⁰⁷³ Quando non est *ms. Victor. 19.* quod modo non est ³⁰⁷⁴ Christus in vobis est *ms. Vict. 9. et 13.* Christus in nobis est ³⁰⁷⁵ Sicut in Adam omnes *ms. Gem. Bec. et Edit. Goth.* sic in Adam omnes ³⁰⁷⁶ Facta est illi *ms. et Edit. Goth.* facta est illa ³⁰⁷⁷ Accipit necessitatem *ms. Vict. 19.* accipit potestatem ³⁰⁷⁸ Et si ex vitiosa concupiscentia semine generetur *ms.* etsi vitiosa concupiscentia generetur ³⁰⁷⁹ Non enim sputum *ms. Vic. 19.* non sputum ³⁰⁸⁰ Vera sunt quæ *ms.* vera sint quæ ³⁰⁸¹ Non inest peccatum *ms. Thu. Cister. omitt.* peccatum ³⁰⁸² Homines jam erunt *ms. Vict. 19.* homines jam non erant ³⁰⁸³ Quod in eo *ms. et Edit. Goth.* quoniam in eo ³⁰⁸⁴ Hoc utique *ms. Vict. 19.* hoc itaque ³⁰⁸⁵ Cum debeo *ms.* cum debito ³⁰⁸⁶ Quam deserunt *ms. Cister.* quam peccando deseruit ³⁰⁸⁷ Quæ gravatur *ms. et Edit. Goth.* quæ aggravatur ³⁰⁸⁸ Quod sola quidem *ms. et Edit. Goth.* quod illa quidem ³⁰⁸⁹ Nec infantibus saltem *ms.* nec in infantibus saltem ³⁰⁹⁰ Sed quia illud nullum *ms. Thu. 546.* sed quod nullum *ms. Thu. 391.* sed quod illud *ms.* sed quod illud nullum ³⁰⁹¹ A debito primorum parentum intelligi *ms. Thu. Vict. Cister.* a debito primorum liberum intelligi ³⁰⁹² Imputatur *ms.* imputetur

cum illa prior²⁰⁹³ peccaverit, et Adam²⁰⁹⁴ post et A petere²¹⁰⁴, quod jam supra dictum est : cur, scilicet, unusquisque peccato vel debito Adæ gravetur, idcirco quia de illo propagatur; cum ejusdem peccati conscius non fuerit. Cum fecit Deus Adam²¹⁰⁰, fecit in eo naturam propagandi : quam subjecit ejus potestati, ut ea uteretur pro sua voluntate, quandiu ipse vellet subditus esse Deo : nam non illa uteretur bestiali²¹⁰⁶ et irrationali²¹⁰⁷ voluptate, sed humana et rationali voluntate. Sicut enim est bestiarum nihil velle cum ratione; ita hominum esset²¹⁰⁰ nihil velle sine ratione : quod semper debent, quia potestatem hanc accepit Adam et eam semper servare potuit. Dedit etiam illi **IOI** Deus hanc gratiam²¹⁰⁹, ut sicut quando illum condidit nulla propagandi operante natura, aut voluntate creaturæ, simul fecit eum et rationalem et justum : ita simul cum rationalem haberent animam, justi essent, quos generaret operante natura et voluntate, si non peccaret. Eadem quippe ratione, qua monstratur rationalem naturam justam esse creatam, quod in sæpe fato fecit opusculo (lib. II, c. 1), probatur etiam quod qui ex humana natura propagarentur non præcedente peccato, ex necessitate justitiam pariter haberent cum rationalitate. Siquidem qui creavit primum hominem sine parentum generatione, creat etiam eos qui²¹¹⁰ per creatam²¹¹¹ ab illo fiunt propagandi naturam. Omnis igitur homo, si peccatum non præcessisset, simul esset sicut Adam, et justus et rationalis. Quoniam vero Adam subditus noluit esse Dei voluntati; ipsa natura propagandi quamvis remaneret, non fuit subdita ejus voluntati, sicut esset, si non peccasset : et gratiam, quam de se propagandis²¹¹² servare poterat, perdidit : atque omnes, qui operante natura quam acceperat, propagantur, ejus astricti debito nascuntur. Quamobrem quoniam humana natura (quæ sic erat in Adam tota, ut nihil de illa extra illum esset,) peccando sine omni necessitate, Deum exhonora vit, unde per se²¹¹² satisfacere non potuit ; gratiam, quam acceptam propagandis de se²¹¹³ semper potuit servare, perdidit : et peccatum, secum comitante pœna peccati, quantumcunque per datam propagandi naturam propagetur, trahit.

CAPUT X.

Cur graventur peccato Adæ, qui ejus conscii non fuerunt.

Est quidem unusquisque filius Adæ et homo per²⁰⁹⁵ creationem, et Adam per propagationem, et persona per individualitatem²⁰⁹⁶, qua discernitur ab aliis. Non enim habet esse homo ab Adam²¹⁰⁰, sed per Adam. Nam sicut Adam non se fecit hominem ; ita non fecit in se naturam propagandi : sed Deus qui eum creavit hominem, fecit in eo hanc naturam²¹⁰¹; ut de illo propagarentur homines. Dubium autem non est, unde unusquisque alligetur debito, de quo agitur : non enim unde, quia homo est, nec quia persona est. Nam si idcirco unusquisque hujus debiti reus est, quia est homo, aut persona ; necesse erat Adam, priusquam peccasset, hoc debito²¹⁰² astrictum esse, quia erat homo et persona : quod est absurdissimum. Restat igitur ut per hoc tantum sit debitor, quia est Adam ; sed non simpliciter, quia est Adam ; sed quia est peccator Adam. Nempe sequeretur quia si nunquam peccasset Adam ; tamen qui de illo propagarentur, cum hoc debito nascerentur : quod impium est. Non incongruum est²¹⁰³ hic re-

VARIE LECTIONES.

²⁰⁹³ Cum ipsa prius *mss. Cister. Thu. Vict. et Edit. Goth.* cum illa prior *ms. Vict.* 19. quanquam illa prior ²⁰⁹⁴ Et Adam *mss. Thu.* et ille ²⁰⁹⁵ Totum humanum genus *mss. Thu. Cister.* totum hominum genus ²⁰⁹⁶ Omnium creaverat *mss. et Edit. Goth.* omnium hominum creaverat ²⁰⁹⁷ Significabo *ms. Thu.* 546. significando ²⁰⁹⁸ Filius Adæ homo per *ms. Vict.* 3. Filius Dei et per *mss. Vict.* 19. *S. Mich. Gem. Bec.* Filius Adæ et homo per ²⁰⁹⁹ Per individualitatem *ms. Vict.* 15. per individualitatem ²¹⁰⁰ Habet homo esse ab Adam *mss.* habet esse hominem ab Adam ²¹⁰¹ Hanc creaturam *mss. Cister. Vict. S. Mich. Gem. Bec. et Edit. Goth.* hanc naturam ²¹⁰² Ad hoc debitum *mss.* hoc debito ²¹⁰³ Non incongruum est *etc. in mss. Thu.* 391. *hic incipit Caput* 10. ²¹⁰⁴ Hoc repetere *mss. Vict. Gem. Bec. Cister.* hic repetere ²¹⁰⁵ Cum enim fecit Deus Adam *mss.* Cum Deus fecit Adam ²¹⁰⁶ Non ut illa uteretur bestiali *ms. Vict.* 19. non illa uteretur ut bestiali *mss.* alia nam non illa uteretur bestiali ²¹⁰⁷ Vel irrationali *mss. Thu. Cister.* et irrationali ²¹⁰⁸ Ita hominum est *mss. et Edit. Goth.* ita hominum esset ²¹⁰⁹ Illi Deus gratiam *mss. et Edit. Goth.* illi Deus hanc gratiam ²¹¹⁰ Creat etiam omnes qui *mss.* creat etiam eos qui ²¹¹¹ Per creatam *ms. Thu.* 546. per creaturam ²¹¹² De se propagandi *mss.* de se propagandis ²¹¹³ Unde et per se *ms. Thu.* 546. unde quia per *mss. Vict. Thu.* 391. *et Edit. Goth.* unde per se *ms. Vict.* 19. unde pro eo per se ²¹¹⁴ Propagandi de se *mss. et Edit. Goth.* propagandis de se.

CAPUT XI.

Quod propagatio de Virgine non subiaceat legi et meritis naturalis propagationis; et quod tres sint²¹¹⁷ cursus rerum.

Nunc²¹¹⁶ diligenter considerandum est utrum hæc quasi hæreditas peccati, et pœnæ peccati²¹¹⁷ ad hominem per virginem²¹¹⁸ de Adam propagatum²¹¹⁹ juste pertranseat²¹²⁰. Certum quidem est quod Adam non accepit naturam propagandi, nisi per virum simul et mulierem. Siquidem humana natura non habet, et impossibile cognoscitur, ut solus vir, aut sola mulier hominem generaret²¹²¹, natura tantum et voluntate²¹²² propria operante. Sicut namque limus terræ non acceperat²¹²³ naturam aut voluntatem, qua operante vir primus de illo fieret; quamvis esset de quo a Deo fieri posset: sic non est facta mulier de costa viri, aut vir de sola muliere, operante natura aut voluntate hominis. Sed Deus propria voluntate et potestate fecit virum de limo unum, et alterum de sola femina, et feminam de solo viro: licet enim nihil fiat, nisi voluntate Dei faciente aut permittente; quædam tamen sola potestas et voluntas ejus facit; quædam, creata natura; quædam, voluntas creaturæ²¹²⁴. Sed sicut creata natura nihil per se facere potest, nisi quod a voluntate Dei accepit²¹²⁵: ita voluntas creaturæ nequit²¹²⁶ per se quidquam operari, nisi quod natura adjuvat aut concedit. Sola Dei voluntas fecit in principio rerum naturas, dans quibusdam competentes singulis voluntates; ut naturæ et voluntates secundum ordinem sibi traditum, suum opus in rerum cursu persolverent: et adhuc multa facit, cum de eisdem naturis et voluntatibus operatur, quod illæ secundum suum usum et propositum nequaquam facerent²¹²⁷. Solius quippe voluntatis Dei est opus, cum mare²¹²⁸ siccum iter intra se populo præbet; cum mortui resurgunt; cum aqua subito in vinum convertitur; cum et Spiritu sancto corda hominum ea quæ nec per se, nec per aliam creaturam sciunt, docentur; cum noxiæ voluntates a suo impetu, sola gratia regente, ad hoc quod prodest convertuntur; cum alia multa fiunt²¹²⁹, quæ nec creatura, nec ejus voluntas per usitatum cursum suum operaretur²¹³⁰. Natura levia sursum, gravia

A deorsum trahit: terram, aliquando prius voluntate colente et seminante, aliquando nullo voluntatis opere præcedente, herbas et arbores innumeras producere et eas fructificare facit; et alia multa, quæ facilius usu²¹³¹ quam doctrina agnoscimus. Voluntati imputantur illa, quæ sunt hujusmodi²¹³², iter facere²¹³³, ædificare, scribere, loqui, et similia quæ non nisi voluntas facit. Cum igitur omnia quæ fiunt, si diligenter considerentur, fiant aut sola voluntate Dei, aut natura secundum vim a Deo illi inditam, aut voluntate creaturæ: et ea quæ nec natura creata, nec voluntas creaturæ, sed solus Deus facit, semper miranda sint; apparet quia tres sunt cursus rerum, scilicet, mirabilis, naturalis, voluntarius: et mirabilis quidem aliis aut eorum legi²¹³⁴ nullatenus subditus est; sed libere dominatur: neque illis facit injuriam, quando eis obviare videtur; quia nihil habent, nisi quod ab illo acceperunt, nec ille dedit eis aliquid²¹³⁵ nisi sub se. Quoniam ergo propagatio viri²¹³⁶ de sola virgine, ita non est naturalis, aut voluntaria; sed mirabilis, sicut illa quæ mulierem protulit de solo viro, et sicut creatio viri de limo; palam est quia nequaquam subjacet legibus et²¹³⁷ meritis illius propagationis, quam et voluntas²¹³⁸ et natura, quamvis discrete, operantur²¹³⁹; aliud enim ibi facit²¹⁴⁰ voluntas, aliud natura: pariter tamen verus est homo et Adam de non homine, et Jesu de sola muliere, et Eva de solo viro; sicut est verus homo, quilibet vir aut mulier de viro et muliere. Omnis autem homo aut Adam est, aut de Adam²¹⁴¹: sed Eva de solo Adam est, et omnes alii de Adam et Eva. Quoniam namque²¹⁴² Maria, de qua sola est Jesu, de Adam et Eva est; non potest ipse de eisdem non esse. Sic namque expediebat ut qui redempturus erat genus humanum, esset et nasceretur de patre et matre omnium.

CAPUT XII.

Quod mala Adæ nulla rectitudine ad illum hominem transeant.

Quomodo autem filius Virginis non subiaceat²¹⁴³ peccato, aut debito Adæ, sic quoque difficile non est intelligere. Si quidem Adam factus est justus²¹⁴⁴ et liber a peccato et debito sæpéfato, et a pœna pec-

VARIÆ LECTIONES.

²¹¹⁶ Et quod tres sint *mss. et Edit. Goth.* Et quod tres sint cursus rerum ²¹¹⁶ Nunc igitur *mss. et Edit. Goth.* nunc diligenter ²¹¹⁷ Et peccati pœna *mss. Bec. Gem. Vict. 3. et 9. S. Mich. et pœnæ peccati* ²¹¹⁸ Ad hominem per virginem *Edit. Goth.* per hominem ad virginem ²¹¹⁹ Propagatum *mss. Bec. Gem. Vict. 3. 9. 19. et S. Mich.* propagatum ²¹²⁰ Pertranseat *ms. Thu. 546.* transeat ²¹²¹ Generare queat *mss. generet* ²¹²² Tantum voluntate *mss.* tantum et voluntate ²¹²³ Non acceperat *ms. Vict. 19.* non accepit ²¹²⁴ Voluntas naturæ. *Sed mss. et Edit. Goth.* voluntas creaturæ. *Sed* ²¹²⁵ Dei suscepit *mss. Vict. Gem. Bec. Cister. et Ed. Got.* Dei accepit ²¹²⁶ Naturæ nequit *mss. et Edit. Goth.* creaturæ nequit ²¹²⁷ Nequaquam faceret *mss. Vict. Thu. S. Mich. et Edit. Got.* nequaquam facerent ²¹²⁸ Cum mare. cum. cum. cum. cum. *Edit. Got.* tum mare. tum. tum. tum. tum. ²¹²⁹ Multa fiunt *ms. Thu. 391.* multa faciunt *ms. Thu. 546.* omittit fiunt ²¹³⁰ Operatur *mss. et Edit. Goth.* operaretur ²¹³¹ Facilius usu *mss. Vict. Gem. Bec.* facilius visu ²¹³² Sunt hujusmodi *Edit. Goth.* sunt hominis ²¹³³ Iter facere *ms. Gem. Bec. S. Mich.* item, facere ²¹³⁴ Aut eorum legi *ms. Vict. 19.* ut eorum legi ²¹³⁵ Eis aliud *mss.* eis aliquid ²¹³⁶ Quoniam ergo propagatio *etc. in mss. Thu. 391.* hic incipit caput 12 ²¹³⁷ Legibus et *ms. Thu. 391.* legi et ²¹³⁸ Quoniam et voluntas *mss.* quam et voluntas ²¹³⁹ Discrete operetur *mss. Bec. Gem. S. Mich.* discrete operantur ²¹⁴⁰ Ibi facit *ms. Vict. 19.* facit ²¹⁴¹ De Adam est: *mss. Thu. de Adam* ²¹⁴² Quoniam namque *ms. Thu. 391.* quoniam itaque ²¹⁴³ Non subjaceret *mss. Vict. Gem. Bec. et Edit. Got.* non subiaceat ²¹⁴⁴ Factus est, et justus *mss. Vict.* factus est justus

eati, et beatus potens servare semper acceptam justitiam; et per justitiam eam, quam dixi, libertatem et beatitudinem. Quoniam ergo Adam, cum ²¹⁴⁶ hæc bona sine omni difficultate posset semper servare ²¹⁴⁶ sibi, non servavit; ea sibi ipse abstulit, et horum se contrariis subjecit. Factus est itaque servus peccati, sive injustitiæ, et debiti, quod reddere nequit ²¹⁴⁷, et miseriam, de qua est ²¹⁴⁸ impotentia bona perditâ recuperandi ²¹⁴⁹. Sicut igitur aliter nequivit sibi auferre bona quæ habebat, et attrahere mala quæ non habebat, quam non servando sibi bona, cum potuit ²¹⁵⁰: ita nulli alii valuit eadem bona auferre, atque mala inferre, nisi non servando bona cui servare ²¹⁵¹ quivit. Servare autem nulli potuit ea bona, nisi illis quorum generationis potestatem voluntati subditam accepit. Nulli ergo personæ ^B quamvis de se propagatæ ²¹⁵² transmittere mala prædicta potuit in cuius generatione nec natura illi data est ²¹⁵³ propagandi, nec voluntas ejus quidquam operata est, aut operari valuit. ²¹⁵⁴ Quare Adæ mala prædicta nulla ratione aut rectitudine ad hominem conceptum de Virgine pertranseunt.

102 CAPUT XIII.

Quod etsi non ²¹⁵⁵ esset Deus; sed purus homo, necessè tamen esset illum talem esse, qualis primus homo factus est.

Item: si diligenter ²¹⁵⁶ puro rationis intuitu sapientem Dei speculamur justitiam; nimis absurdum intelligitur ut per illud semen, non creata natura, nec voluntas creaturæ, non ulli data potestas ²¹⁵⁷ producit aut seminat; sed solus Dei voluntas propria ad procreandum hominem, nova virtute mundum a peccato de Virgine segregat, alieni peccati seu debiti sive pœnæ ad eundem hominem necessitas ulla pertranseat; etiamsi non assumatur in personam ²¹⁵⁸ Dei, sed ut purus homo fiat. Nam eadem ipsa ratione, qua non debuit Deus Adam facere nisi justum, nec aliquo debito sive incommodo gravatum, aperte mens rationalis cognoscit eum, quem similiter propria voluntate et virtute procreat ²¹⁵⁹, alicui malo subditum fieri non debere: quoniam nimis incongruens est omnipotenti et sapienti Dei bonitati, talem facere rationale natu-

ram sola propria voluntate de materia, in qua nullum est peccatum. Quod qui non intelligit, non cognoscit quid Deo non conveniat ²¹⁶⁰. Quapropter etiam si purum hominem sic faceret Deus, ut dictum est; necesse esset eum non minori præditum esse justitia et beatitudine, quam fuit Adam, cum primum factus fuit.

CAPUT XIV.

Quod propositæ rationi non refragetur quod scriptum est: hominem de immundo semine et in iniquitatibus conceptum; etiamsi de aliquibus proprie dictum sit.

Nam si alienius mens non capit quod de semine hominis dixi, scilicet, non esse in illo peccatum ante animam rationalem, sed immundum dici peccato et iniquitate, propter futuram immunditiam, cum jam erit homo: atque putat illum ²¹⁶¹ immundum esse in ipsa conceptione propterea quia ²¹⁶², sicut ipse mihi opposui, legitur: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* (Job xiv.) Et: *In iniquitatibus conceptus sum* ²¹⁶³, et *in peccatis concepit me mater mea* (Psal. l): non hic laboro ²¹⁶⁴, quia non indigeo, ut quod non potest capere, capiat; sed peto ut quod breviter dicam, attendat. Illi utique qui hæc dixerunt ²¹⁶⁵, aut voluerunt ²¹⁶⁶ ea intelligi de omni hominis semine; aut tantum de illo quod cum sensu ²¹⁶⁷ seminatur voluptatis, quæ non esset ²¹⁶⁸ nisi brutorum animalium, si homo non peccasset. At si de omni hoc senserunt; ergo semen de sola Virgine sumptum immundum tanti viri asseruerunt ²¹⁶⁹: quod impium est credere. Non itaque hoc de illo scripserunt. Sed si de aliquo hominis semine hoc juxta hunc sensum protulerunt ²¹⁷⁰, non nisi de illo, quod cum prædicta voluptate concipitur, intelligi voluerunt. Hoc autem nullatenus refragatur nostræ rationi, quæ semen de Virgine sumptum asserit esse mundum, quamvis sit de massa ²¹⁷¹ peccatrice.

CAPUT XV.

Quomodo massa peccatrix non sit tota peccatrix.

Nam quemadmodum cæcitas non est in aliqua ²¹⁷² parte hominis, quamvis homo dicatur cæcus, nisi in oculo ubi debet esse visus; non enim est in

VARIÆ LECTIONES.

²¹⁴⁶ Ergo cum *ms. Thu.* 391. ergo Adam cum ²¹⁴⁶ Posset servare *ms. Cister. Vict. Gem. Rec. et Edit. Got.* posset semper servare ²¹⁴⁷ Reddere nequit *ms. Vict.* reddere nequivit ²¹⁴⁸ De quo est *ms. Vict.* 19. *Thu.* 546. et *Edit. Got.* de qua est ²¹⁴⁹ Reparandi *ms. et Edit. Goth.* recuperandi ²¹⁵⁰ Auferre bona quæ habebat et attrahere mala quæ non habebat, quam non servando sibi bona cum potuit: *etc. ms. Thu.* 391. auferre bona nisi cum servare potuit: *etc.* ²¹⁵¹ Cum servare *ms. Thu. Gem. Vict.* 3. et 13. et *Edit. Got.* cui servare ²¹⁵² De eo propagatæ *ms. et Edit. Goth.* de se propagatæ ²¹⁵³ Illi data est *ms. Thu. Vict. Cister.* omitt. est ²¹⁵⁴ In *ms. Thu. et Vict.* 19. *continuatur Caput præcedens.* ²¹⁵⁵ Quod si non *ms. Vict. Gem. Rec. et Edit. Got.* quod etsi non ²¹⁵⁶ Item si diligenter *etc. In ms. Cister. Thu. Vict.* 9. *Edit. Goth.* hic incipit *Caput 13.* ²¹⁵⁷ Ulli data potestas *ms. Cister.* ulli data generandi potestas ²¹⁵⁸ Assumatur in persona *ms. S. Mich. Thu.* assumatur in personam ²¹⁵⁹ Procreavit *ms. procreat* ²¹⁶⁰ Deo non conveniat *ms. Vict.* Deo conveniat *ms. Vict.* 19. Deo nec conveniat ²¹⁶¹ Putat illum *ms. putat illud* ²¹⁶² Propria, quia *ms. propterea* quia ²¹⁶³ Conceptus sum, in *ms. conceptus sum, et in* ²¹⁶⁴ Non hoc laboro *ms. et Edit. Goth.* non hic laboro ²¹⁶⁵ Qui hoc dixerunt *ms. qui hæc dixerunt* ²¹⁶⁶ Aut voluerunt *ms. et Edit. Goth.* aut voluerunt ²¹⁶⁷ Cum consensu *ms. cum sensu* ²¹⁶⁸ Quod non esset *ms. quæ non esset ms. Vict.* 19. *omittit ista;* quod non esset nisi brutorum animalium, si homo non peccasset ²¹⁶⁹ Viri asserunt *ms. Viri asseruerunt* ²¹⁷⁰ Semine hoc juxta hunc sensum protulerunt *ms. semine secundum istius sensum protulerunt* ²¹⁷¹ Quamvis de massa *ms. et Edit. Goth.* quamvis sit de massa ²¹⁷² Non est nisi in aliqua *ms. et Edit. Goth.* non est in aliqua

manu, vel in pede : nec surditas est nisi ²¹⁷² in aure, A cum homo dicitur surdus; ita licet massa generis humani peccatrix nominetur, non tamen in ulla parte ejus est peccatum ²¹⁷⁴, nisi; ut dixi, in voluntate ²¹⁷⁵, quam in nulla ²¹⁷⁶ hominis conceptione semen habere cognoscitur. Quamobrem nulla ratione vera aut verisimili contradicente, si considerentur quæ supra dicta sunt, jam libere possumus concludere quia nulla ratio, nulla veritas, nullus intellectus permittit ad hominem ex sola Virgine ²¹⁷⁷ conceptum de peccato massæ peccatricis, quamvis de illa sit assumptus, aliquid potuisse aut debuisse accedere, etiamsi non esset Deus.

CAPUT XVI.

Cur Joannes, et alii qui similiter concepti sunt per miraculum, non sint per se liberi ²¹⁷⁸ a peccato.

Quod si objiciuntur mihi Joannes Baptista et alii qui de sterilibus, et in quibus, præ senectute, natura generandi jam erat emortua, propagati sunt, et quasi per similem rationem putantur debuisse nasci sine peccato et pœna peccati, quia per miraculum concepti sunt; valde utique intelligenda est ab istis aliena, ratio illa quæ virginalem conceptionem liberam ab omni peccati monstrat necessitate. Aliud est enim aliquid inauditum ²¹⁷⁹ et inopinabile atque naturæ incognitum facere : et aliud naturam aut ætate aut aliquo vitio debilitatam sanare, et ad suum opus revocare. Nam si Adam non peccasset, sicut ipse nulla senectute, nulla causa infirmaretur ²¹⁸⁰ : sic natura propagandi creata in illo et ad utendum, ut jam dictum est, ejus potestati subdita, nullo casu a suo cursu impediretur. Non ergo in Joanne, et similibus, est aliquid novum naturæ Adæ, sicut est in filio Virginis, datum; sed quod suis causis infirmatum erat, cognoscitur esse reparatum. Quare quoniam illi per propagationem naturalem datam Adæ sunt generati, nequaquam possunt aut debent ei de quo agimus, in conceptionis assimilari miraculo, ut ab originalis ²¹⁸¹ vinculo peccati absoluti possint ostendi ²¹⁸².

CAPUT XVII.

Cur Deus incarnatus, cum de Adam posset facere homines non deos sine peccato tot, quot sufficerent.

Forsitan dicet aliquis: Si purus homo, qui Deus D

non esset, potuit fieri de Adam sine omni peccati contagione, sicut dicis; cur necesse fuit Deum incarnari; cum aut per unum talem, qui esset sine omni peccato, posset peccatores ²¹⁸³ Deus redimere: aut tot, quot necessarii erant ad perficiendam supernam civitatem, homines simili miraculo facere? Ad quod breviter respondeo ²¹⁸⁴. Ideo Deus factus est homo, quia non sufficeret ad redimendos alios, sicut in sæpefato opusculo ²¹⁸⁵ monstratum est, homo non Deus. Idcirco etiam non fecit tot homines tales, quot necessarii erant: ne si nullus de propagatione naturali salvaretur, frustra naturam illam in Adam condidisset, et quasi ²¹⁸⁶ non fecisset, correxisse videretur: quod summæ sapientiæ non convenit de aliqua natura facere. Non longe supra B ²¹⁸⁷ investigare proposui, quomodo semen sumptum de Virgine, in quo monstratum erat nullum esse peccatum, liberum a necessitatibus prædictis, in quibus omnes alios homines concipi posueram, posset intelligi: et de illa quidem necessitate, qua recuperare justitiam, quam deseruit humana natura, per se nequit; et de illa, qua corpus ²¹⁸⁸, quod corrumpitur, aggravat animam, et maxime in infantibus, illud liberari ²¹⁸⁹ posse, quia homo ille Deus esset, confidebam; si prius ab illo necessitas peccati et debiti Adæ et proximorum ²¹⁹⁰ parentum rationabiliter alienaretur. Incœpi itaque (lib. 1) quærere quomodo valeret hoc intelligi de necessitate peccati et debiti Adæ; ut de aliis postea ²¹⁹¹ facilius quod quærebam inveniretur: et abundante gratia illius de cujus conceptionis agitur (lib. 1, cap. 16), munditia factum est, ut non ²¹⁹² modo ab omni peccato, et debito, et necessitatibus **103** præfatis liberum cognosceretur; sed insuper hominem ita conceptum esse debere præditum non minori ²¹⁹³ justitia, vel beatitudine, quam in qua factus est Adam, intelligibili ratione, etiam si non Deus sed purus homo esset, probaretur ²¹⁹⁴. Siquidem pariter irrationabile ²¹⁹⁵ videbatur ²¹⁹⁶, et peccatum aut pœnam peccati ab ullis ²¹⁹⁷ parentibus ad illum per talem propagationem descendere; et Deum sponte rationabilem naturam injustam, aut, nulla ejus prone-rente injustitia, miseram facere.

VARIÆ LECTIONES.

²¹⁷² Surditas, nisi *ms. Thu. et Edit. Goth.* surditas est nisi ²¹⁷⁴ Ulla parte ejus peccatum *ms. et Edit. Goth.* ulla parte ejus est peccatum ²¹⁷⁵ In voluntate *Edit. Goth.* in voluptate ²¹⁷⁶ Quæ in nulla *ms. Vict.* quam in nulla ²¹⁷⁷ De virgine *ms.* ex sola virgine ²¹⁷⁸ Per se liberi *ms. Vict. Gem. Bec. et Edit. Goth.* per se liberi a peccato ²¹⁷⁹ Aliud enim est inauditum *ms. Vict. Cister.* aliud est enim aliquid inauditum ²¹⁸⁰ Infirmatus deficeret *ms.* infirmaretur ²¹⁸¹ Aut ab originalis *ms. et Edit. Goth.* ut ab originalis ²¹⁸² Possunt ostendi *ms. et Edit. Goth.* possint ostendi ²¹⁸³ Posset peccatores *ms.* posset Deus peccatores ²¹⁸⁴ Ad hæc breviter respondebo *ms.* Ad quod breviter respondeo ²¹⁸⁵ Præfato opusculo *ms. Cister. Vict.* sæpe fato opusculo ²¹⁸⁶ Et quasi quod *ms. Thu. 546. omit.* quod ²¹⁸⁷ Non longe supra *ms. Thu.* nunc legem supra ²¹⁸⁸ De illa quæ corpus *ms.* de illa qua corpus ²¹⁸⁹ illum liberari *ms. et Edit. Goth.* illud liberari ²¹⁹⁰ Adæ proximorum *ms. Vict. Gem. Bec. et Edit. Got.* Adæ et proximorum ²¹⁹¹ Et de aliis ut postea *ms. Vict. 19.* aut de aliis peccatis, ut postea ²¹⁹² Conceptione agitur, munditia factum est ut non *etc. ms. et Edit. Goth.* conceptionis agitur munditia, factum est ut non *etc. ms. Vict. 19.* conceptione agitur munditia factum est non *etc.* ²¹⁹³ Non minori *ms. Vict. 19.* et minori *Edit. Goth.* non majori ²¹⁹⁴ Homo esset, probaretur *ms. Thu. 391.* homo esse probaretur ²¹⁹⁵ Pariter irrationabile *ms. Thu. 546.* pariter rationabile ²¹⁹⁶ Videbatur *ms. Vict. 19.* videbatur ²¹⁹⁷ Et pœnam peccati ab illis *ms.* aut pœnam peccati ab ullis

CAPUT XVIII.

Quod de Virgine justa Deus conceptus sit, non necessitate ²¹⁹⁷, *quasi de peccatrice nasci non possit* ²¹⁹⁸, *sed quia sic decebat.*

Quamvis ergo de mundissima Virgine Filius Dei verissime conceptus sit, non tamen hoc ea necessitate factum est, quasi de peccatrice parente justa proles rationabiliter generari per hujusmodi propagationem nequiret: sed quia decebat ut illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Nempe decens erat, ut ea puritate, qua major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum Filium suum ²¹⁹⁹, quem de corde ²²⁰⁰ suo æqualem sibi genitum, tanquam seipsum ²²⁰¹ diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris et Virginis Filius: et quam ipse Filius substantialiter facere sibi matrem eligebat; et de qua Spiritus sanctus volebat, et operaturus erat, ut conciperetur et nasceretur ille de quo ipse procedebat ²²⁰². Qualiter autem ²²⁰³ Virgo eadem per fidem ante ipsam conceptionem mundata sit, dixi (lib. II, cap. 16, 17); ubi aliam rationem de hoc ipso, unde agitur hic, reddidi.

CAPUT XIX.

Quomodo ista ratio, et altera alibi data concordent et differant.

Quæ duæ rationes ²²⁰⁴ intellectui meo videntur ad questionem unaquæque per se sufficere; sed ambæ simul animo vim rationis et decorem actionis quærenti copiose satisfacere. Et quamvis ad idem tendant, in hoc tamen differunt, quod ista quidem, quam ²²⁰⁵ hic protuli, monstrat Deum etiam de peccatricis Virginis substantia, quoniam nusquam est in hominis natura præter voluntatem peccatum, prolem debere justam, imo non nisi justam, nulla ratione repugnante, tali propagatione producere. Illa vero probat quod etiam si in tota Virginis essentia peccatum esset, tamen ad hujusmodi conceptionis munditiam, per fidem munda fieri posset ²²⁰⁶. Atque in ista omnis mortis necessitas, et cujuslibet corruptionis sive laboris ab illo homine ²²⁰⁷ aperte excluditur: in illa autem ²²⁰⁸ quæstio oriri de hoc ipso videtur; sed sufficienti ratione, si diligenter

A perspecta fuerit, dissolvitur ²²⁰⁹. Quapropter ex utraque palam est quia nihil nisi pia voluntate Dominus noster et redemptor sustinuit in omnibus, quæ passus est.

CAPUT XX ²²¹⁰.

Quod natus de Virgine, pro originali peccato habuerit originalem justitiam.

Ut mihi videtur, de peccato quidem originali, sicut proposui, sufficienter ostensum est quomodo ad hominem de Virgine conceptum nulla ratione descendere a parentibus potuit; sed potius justus, et beatus ²²¹¹ fieri, ratione exigente, debuit. Quamobrem, quoniam ²²¹² de justo Patre secundum divinam, et de justa matre secundum humanam naturam, justus ab ipsa origine, ut ita dictum sit, natus est; non incongrue pro originali injustitia, quam omnes alii filii Adæ ²²¹³ habent, a sua origine justitiam originalem habere dicendus est.

CAPUT XXI [al. XX].

Quare non potuit habere personalem injustitiam.

At de personali ²²¹⁴ injustitia superfluum est disputare, quod ad illum ²²¹⁵ non attigerit; quoniam humana natura nunquam in illo sine divina fuit, nec illius anima unquam aggravata contra voluntatem, aut ullo modo impedita est corpore corruptibili. Quæ anima, quoniam ipsa, imo totus ille homo et Verbum Dei Deus, una persona semper exstitit ²²¹⁶, nunquam sine perfecta justitia, et sapientia, et potestate fuit, quam semper a seipso ille secundum personam, sicut Deus, habuit; licet in naturis humana a divina, quod ²²¹⁷ habuit; acceperit ²²¹⁸: altiore autem aliam rationem, quomodo Deus assumpsit hominem de massa peccatrice sine peccato, velut azymum de fermentato ²²¹⁹, præter istam, quam hic; et illam quam alibi posui (lib. II, cap. 16) esse non nego: quam, si mihi ostensa fuerit, libenter accipio; et meas, si (quod non arbitrator) contra veritatem esse potuerint ²²²⁰ ostendi, non teneo.

CAPUT XXII [al. XXI] ²²²¹.

De quantitate originalis peccati.

Porro peccatum originale nec majus potest esse quam dixi, nec minus: quia ²²²² cum infaus jam ra-

VARIE LECTIONES.

²¹⁹⁷ Non ex necessitate *mss. Vict. Gem. Bec.* non necessitate ²¹⁹⁸ Non possit *mss. Vict. Gem. Bec. S. Mich. Edit. Goth.* non possit ²¹⁹⁹ Filium suum *mss. Vict. Thu. omitt.* suum ²²⁰⁰ Quem de corde *ms. Vict. 19.* quem tanquam de corde ²²⁰¹ Tanquam seipsum *ms. Vict. 19. omit.* ²²⁰² Quo procedebat *mss. Vict.* quo ipse procedebat ²²⁰³ Qualiter autem *etc. in ms. Vict. 19. hic incipit Caput 19.* ²²⁰⁴ Quæ duæ rationes *etc. in mss. Thu. 546. hic incipit Caput 19.* ²²⁰⁵ Ipsa quidem quam *ms. Vict. 13.* ista quæstio quam *mss. Thu.* ista quidem quam ²²⁰⁶ Fieri possit *mss.* fieri posset ²²⁰⁷ Ab illo homine *ms. Thu. 361.* ab illo nomine ²²⁰⁸ In illa autem *ms. Thu. 546.* in illo autem ²²⁰⁹ Solvitur *mss.* dissolvitur *ms. Thu. 391.* dissolvetur ²²¹⁰ In *mss. Thu. continuatur Caput præcedens.* ²²¹¹ Justus beatus *mss.* justus et beatus ²²¹² Quamobrem quoniam *etc. in mss. Thu. hic incipit Caput 20.* ²²¹³ Omnes filii Adæ *mss. Thu. Gem. Bec.* omnes alii filii Adæ ²²¹⁴ At de personali *etc. in mss. Gem. Thu. hic incipit Caput 21. sub hoc titulo:* Quare non potuit habere personalem injustitiam. At de personali *ms. Vict. 19.* Et de personali *Edit. Goth. Ac de personali* ²²¹⁵ Quod ad illum *ms. Thu. 546.* quæ ad illum ²²¹⁶ Semper existit *mss. Cister. Vict. S. Mich. et Edit. Goth.* semper exstitit ²²¹⁷ A divina quod *ms. Thu. 546.* a divina natura quod ²²¹⁸ Habuit accepit *mss. Cister. Thu. et Edit. Goth.* habuit, accepit ²²¹⁹ De fermento *ms. Cister. Gem. Bec. Vict. 19. S. Mich. Thu. 546. et Edit. Goth.* de fermentato ²²²⁰ Veritatem potuerint *mss. Cister. Thu. Gem. Bec. S. Mich. et Edit. Goth.* veritatem esse potuerint *ms. Thu. 546.* veritatem esse poterit ²²²¹ Est in *mss. Gem. Thu. Cister. Vict. Caput 22.* ²²²² Nec minus quia *mss. Vict. Gem. Bec.* nec minus quam quia

tionalis est, humana natura non habet in illo justitiam quam accepit in Adam, et quam semper debet ²²²³ habere: neque eam excusat impotentia quia non habet, ut supra jam dictum est (cap. 2). Illud tamen non per omnia tam grave, sicut supra posui, existimo. Nam quoniam ²²²⁴ ad hominem de Virgine conceptum ostendere volebam illud non pertinere; tale illud ²²²⁵ constitui, cui aliquid non posset ²²²⁶ addi: ne, sicut ²²²⁷ dixi, propter hoc quod investigabam, viderer pondus ejus minorare. De quo quid mihi videatur, breviter nunc aperiam ²²²⁸. Peccatum Adæ ²²²⁹ ita in infantes ²²³⁰ descendere, ut sic puniri pro eo debeant, ac si ipsi singuli illud fecissent personaliter, sicut Adam, non puto, quamvis propter illud factum sit, ut eorum nullus possit nasci sine peccato, quod sequitur damnatio. Cum enim dicit Apostolus quia *mors regnavit ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ* (Rom. v, 14): aperte videtur significare quod non illis personaliter imputetur ipsa Adæ prævaricatio, aut aliquid tam ²²³¹ magnum; quamvis omnes filios Adæ excepto Virginis filio, peccatores et filios iræ in scriptis suis pronuntiet. Nam cum ait, *etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*: potest sic intelligi, ac si dicat, et iam in eos, qui non tantum peccaverunt, quantum Adam peccavit prævaricando. Et cum ait: *lex autem subintravit, ut abundaret delictum* (ibid. v, 20), aut intelligimus peccatum ²²³² ante legem in illis, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, minus quam Adæ peccatum: aut si minus non erat ²²³³; abundavit in eis peccatum post legem ultra peccatum Adæ: quod intelligere nequeo, cum illud considero, de cujus pondere et satisfactione ²²³⁴ in Cur Deus ²²³⁵ homo, quod mihi visum est, sicut jam legisti, exposui (lib. 1, cap. 19, 20). Verum est tamen quod nullus ad hoc ²²³⁶ ad quod homo factus est, et propagatio illi data est, restituitur; nec a malis, in quæ incidit ²²³⁷ humana natura, eruitur; nisi per satisfactionem illius peccati, per quod in eadem mala ipsa se ²²³⁸ præcipitavit. Dicit aliquis ²²³⁹: Si non habent singuli peccatum Adæ, quomodo asseris nullum salvari sine

A satisfactione peccati Adæ? Nam qualiter justus Deus exigit ab illis satisfactionem **104** peccati, quod non habent? Ad quod dico: Deus non ²²⁴⁰ exigit ab ullo peccatore plus quam debet. Sed quoniam nullus potest reddere quantum debet; solus Christus reddit ²²⁴¹ pro omnibus qui salvantur plusquam debent ²²⁴²: sicut jam in præfato opusculo dixi.

CAPUT XXIII [at. XXI].

Cur et quomodo peccatum descendat in infantes.

Adhuc alio ²²⁴³ quoque modo videndum est qua ratione peccatum minus sit in infantibus, quam in Adam; cum ab illo in omnes descendat. Per unum enim hominem, quod est per Adam, peccatum intravit in hunc mundum; et per peccatum, mors. Cur autem minus sit, non cognoscitur; si cur, et quomodo insit, non intelligatur. ²²⁴⁴ Quod quamvis supradictum sit, quantum opus erat ad hoc quod quærebatur; tamen non erit superfluum, si hic breviter ²²⁴⁵ repetitur. Equidem ²²⁴⁶ negari nequit infantes in Adam fuisse, cum peccavit: sed in illo causaliter, sive materialiter ²²⁴⁷, velut in semine fuerunt; in seipsis personaliter sunt, quia in illo fuerunt ipsum semen, in se singuli sunt diversæ personæ, in illo non alii ab illo, in se alii quam ille. In illo fuerunt ille, in se sunt ipsi: fuerunt igitur in illo, sed non ipsi; quoniam nondum erant ipsi. Forsitan dicit aliquis ²²⁴⁸: istud esse quo ²²⁴⁹ alii homines in Adam fuisse dicuntur, quasi nihil et inane quoddam est, nec est nominandum esse. Dicit ergo ²²⁵⁰ illud esse, fuisse nihil aut falsum sive vanum, quo fuit Christus secundum semen in Abraham, in David et in aliis Patribus; et quo omnia; quæ sunt ex semine, fuerunt in seminibus ipsis; et nihil fecisse Deum, cum omnia quæ procreantur ex semine, ipsi fecit prius in seminibus; et dicat nihil, vel vanum aliquid esse hoc, quod si vere non esset, hæc quæ videmus esse non essent. Si enim verum non est ea, quæ natura procreat ex seminibus, in illis prius aliquid fuisse, nullo modo ex ipsis essent. Quod si hoc ²²⁵¹ dicere stultissimum est; non falsum ²²⁵² vel vanum, sed verum et solidum esse fuit, quo fuerunt omnes alii homines in Adam: nec fecit Deus inane aliquid, cum eos in illo

VARIE LECTIONES.

²²²³ Semper deberet *mss.* semper debet ²²²⁴ Nam quoniam *ms. Vict.* 19. nam quando ²²²⁵ Tale illud *mss. Vict. Thu.* tale illud ²²²⁶ Cui aliud non possit *mss.* cui aliquid non possit ²²²⁷ Nec sicut *mss. Cister. Vict. Gem. Bec. et Edit. Goth.* ne, sicut ²²²⁸ Mihi videatur, breviter nunc aperiam *mss. Thu. Vict.* 19. mihi nunc videatur, breviter aperiam ²²²⁹ Peccatum Adæ etc. *In ms. Thu.* 391. hic incipit Caput 25. ²²³⁰ Adæ in infantes *mss. Cister. Gem. Bec. Vict.* 19. *S. Mich. et Edit. Goth.* Adæ ita in infantes ²²³¹ Aut aliud tam *mss.* aut aliquid tam ²²³² Aut intelligemus peccatum *ms. Thu.* 546. omit. peccatum ²²³³ Non minus erat *mss. Vict.* minus non erat ²²³⁴ Et satisfactione *ms. Thu.* 546. et significatione *ms. Thu.* 391. et sanctificatione ²²³⁵ In Caput Cur Deus *mss.* in Cur Deus ²²³⁶ Quod nullus ad hoc *mss. Thu.* quia nullus ad hoc ²²³⁷ In quæ incidit *mss. Thu. Cister.* in quæ cecidit ²²³⁸ Ipsa se *ms. Thu.* 546. ipse se ²²³⁹ Dicit aliquis *mss. Vict. Thu. Cister.* Dicit aliquis ²²⁴⁰ Habent. Ad quod dico: Deus non *mss. Cister. Vict. Thu. Gem. Bec.* habent. At Deus non ²²⁴¹ Christus reddidit *mss.* Christus reddit ²²⁴² Plusquam debetur *mss.* plusquam debent ²²⁴³ Adhuc alio etc. *in mss. Vict.* 19. et *Thu.* 546. hic incipit Caput 25. sub hoc titulo: Cur et quomodo descendat in infantes. ²²⁴⁴ In *ms. Gem.* est Caput. 25 *in mss. Thu. Vict.* 19. continuatur Caput præcedens ²²⁴⁵ Si hoc breviter *mss. Thu. Vict.* si hoc breviter ²²⁴⁶ Equidem *mss. Vict.* 19. et *Thu.* et quidem ²²⁴⁷ Sive naturaliter *mss. et Edit. Goth.* sive materialiter ²²⁴⁸ Dicit aliquis *mss. et Edit. Goth.* dicit aliquis ²²⁴⁹ Istud esse quo *mss. Vict.* 19. istud esse quod ²²⁵⁰ Dicit ergo *ms. et Edit. Goth.* dicat ergo ²²⁵¹ Quod si hoc *mss. Thu. Vict.* 19. quod si hæc ²²⁵² Non est falsum *mss. Vict. Gem. Bec. Cister.* non falsum

fecit esse; sed sicut dictum est, in illo fuerunt non alii ab illo, et ideo longe aliter, quam sunt in seipsis. Verum quamvis constet eos omnes in illo fuisse; solus tamen Filius Virginis valde diverso modo ab aliis in illo fuit. Omnes quippe alii sic fuerunt in illo, ut per naturam propagandi, quæ potestati et voluntati ejus subdita erat, de illo essent: solus vero iste non sic in eo fuit, ut per naturam aut voluntatem ejus de illo fieret (*id est* quantum ad alios), de aliis enim acceperat. Adæ, quando peccavit, ut esset hoc de quo illi futuri erant, et ut de illo essent (*id est* quantum ad istum): de isto vero, ut esset hoc, unde futurus erat; non autem ut de illo esset, quia non erat in ejus potestate, ut de illo propagaretur. Sed nec in potestate ejus erat ut de alia essentia, aut de nihilo fieret. Quare non erat in eo, ut hic aliquo modo esset. Nam nec in potestate naturæ, nec in potestate voluntatis ejus erat, ut esset quoquo modo. Erat tamen in eo natura, de qua propagandus erat, non ejus, sed Dei potestate. Nam etsi usque ad Virginem matrem in parentibus et voluntas seminavit, et natura germinavit, ut ipsa Virgo partim naturali, partim voluntario cursu ad suum esse ab Adam produceretur, sicut omnes alii, in illa tamen nec voluntas creaturæ prolem seminavit, ne natura germinavit; sed Spiritus sanctus et virtus Altissimi de Virgine muliere virum mirabiliter procreavit. De aliis ergo erat in Adam, id est in ejus potestate, ut de illo essent; de isto vero non erat in illo, ut aliquo modo esset: sicut non erat in limo, unde vir primus factus est, ut de illo esset mirabiliter; neque in viro, ut Eva de illo, quemadmodum facta est, esset. Sed nec in aliquo eorum, in quibus fuit ab Adam usque ad Mariam, erat, ut esset; fuit tamen in illis, quia erat in eis, unde ipse assumendus erat; quemadmodum erat in limo, unde primus homo factus est, et in eo unde Eva facta est, non voluntate creaturæ aut potestate, sed sola divina virtute: sed iste tanto mirabilius et majori gratia; quanto illi puri homines, hic homo Deus factus est. Valde itaque diverso modo iste erat in Adam, quando peccavit; quam erant illi, qui voluntario et naturali cursu procreantur. Illos ergo quo-

dammodo facit Adam, quos per acceptam potestatem humana voluntas seminando, et natura germinando procreant. Istum vero non nisi Deus fecit, quamvis de Adam: quia non per Adam, sed per se, velut de suo. Quid ergo convenientius ad ostendendum magnitudinem bonitatis Dei, et ad plenitudinem gratiæ quam Adæ concedebat; quam ut quorum esse in illius potestate sic erat, ut quod ille naturaliter erat, hoc illi per illum esset: ita quoque in ejus esset arbitrii libertate, ut qualis erat ipse justitia et felicitate, tales eos propagaret? Hoc igitur illi datum est. Quoniam itaque in tantæ gratiæ celsitudine positus bona, quæ sibi et illis servanda acceperat, sponte deseruit: idcirco filii perdidit quod pater illis cum servando dare posset, non servando abstulit. Hæc mihi sufficere videtur ratio, cur ad infantes peccatum et mala descendant Adæ; si diligenter, remota nostra voluntate, quæ sæpe et multum impedit mentem ab intellectu rectitudinis, ipsa plura justitia consideretur. Qualiter autem peccatum idem mihi videatur ad eos descendere, paucis expediam. Est peccatum a natura, ut dixi (cap. 1): et est peccatum a persona. Itaque quod est a persona, potest dici personale; quod autem a natura, naturale, quod dicitur originale: et sicut personale transit ad naturam; ita naturale ad personam hoc modo. Quod Adam comedeat, hoc natura exigebat; quia ut hoc exigeret, sic creata erat. Quod vero de ligno vetito comedit, non hoc voluntas naturalis sed personalis, hoc est propria fecit: quod tamen egit persona, non fecit sine natura. Persona enim erat, quod dicebatur Adam; natura, quod homo: fecit igitur persona peccatricem naturam, quia cum Adam peccavit, homo peccavit. Si quidem non quia homo erat, ut vetitum præsumeret impulsus est: sed propria voluntate, quam non exigit natura, sed persona concepit, attractus est. Similiter fit in infantibus econverso. Nempe, quod in illis non est justitia, quam debent habere, non hoc fecit illorum voluntas personalis, sicut in Adam; sed egestas naturalis, quam ipsa natura accepit ab Adam. In Adam namque, extra quem de illa nihil erat, est nudata justitia quam habebat: et

VARIE LECTIONES.

³²⁵³ Eos in illo omnes *mss. et Edit. Goth.* omnes in illo ³²⁵⁴ De aliis acceperat *mss. et Edit. Goth.* De aliis enim acceperat ³²⁵⁵ Et ut de illo esset *mss. Gem. Bec. Vict. 19. S. Mich. et Edit. Goth.* et ut de illo essent ³²⁵⁶ Non autem ut de illo esset, *ms. Vict. 19.* non autem ut de illo essent ³²⁵⁷ Non erat in illa *mss. Vict. 19. S. Mich. Gem. Bec. et Edit. Goth.* non erat in ejus ³²⁵⁸ Producerent *mss. et Edit. Goth.* produceretur ³²⁵⁹ Procreavit *mss. propagavit* ³²⁶⁰ Unde vir primus *mss. Thu.* unde primus homo factus ³²⁶¹ Non in voluntate creaturæ *mss. et Edit. Goth.* non voluntate creaturæ ³²⁶² Facit Adam *Ed. Goth. et Ven.* fecit Adam ³²⁶³ Germinando procreat *mss.* germinando procreant. *Edit. Goth.* germinando procreavit ³²⁶⁴ Istum vero non *mss. Bec.* Istum vero non ³²⁶⁵ Gratia Adæ *mss. et Edit. Goth.* gratia quam Adæ ³²⁶⁷ Quam ut quorum *mss. Thu.* ut quorum ³²⁶⁸ Ipse in justitia *mss. Cister. Thu. Vict. Gem. Bec. omit.* in ³²⁶⁹ Quæ bona sibi et *mss. Vict. Gem. Bec. et Edit. Goth.* bona quæ sibi et ³²⁷⁰ Quæ Pater illis *etc. mss.* quod Pater illis *etc. mss. Thu.* quod Pater cum servando illis dare posset, illis non servando abstulit. ³²⁷¹ Sufficere videtur *mss. Thu. Vict. Cister.* sufficiens videtur ³²⁷² Quod Adam *mss. Gem. Bec.* quod apud Adam ³²⁷³ Ut hæc exigeret sic *mss. Vict. et Edit. Goth.* ut hoc exigeret sic *mss. Thu. Cister.* ita ut hoc exigeret, creata *ms. S. Mich.* ita ut hæc exigeret, creata ³²⁷⁴ Non hæc voluntas *mss. et Edit. Goth.* non hoc voluntas ³²⁷⁵ Personalis Adæ propria *mss. et Edit. Goth.* personalis, id est propria ³²⁷⁶ Quia ibi Adam *mss. et Edit. Goth.* quia cum Adam ³²⁷⁷ Quam non exegit *ms. Vict. 19.* quoniam non egit *Edit. Goth.* (quod non exegit)

ea semper nisi adjuta caret ³²⁷⁸ hac ratione, quia A natura subsistit in personis et personæ non sunt sine natura, facit ³²⁷⁹ natura personas infantium peccatrices. Sic spoliavit persona naturam bono justitiæ in Adam: et natura egens facta omnes personas, quas ipsa de se procreat, eadem egestate peccatrices et injustas facit. Hoc modo transit peccatum Adæ personale in omnes ³²⁸⁰ qui de illo naturaliter propagantur, et est in illis originale sive naturale. Unde patet ³²⁸¹ magnam esse distantiam inter peccatum Adæ et peccatum eorum, quia ille peccavit propria voluntate; illi naturali peccant necessitate, quam propria et personalis meruit illius voluntas. Sed cum nemo dubitet ³²⁸² quia par pœna non sequatur ³²⁸³ imparia peccata, in hoc tamen similis est et personalis et originalis peccati damnatio, quia nullus B admittitur ad regnum Dei, ad quod factus est homo, nisi per mortem Christi, sine qua ³²⁸⁴ non redditur quod pro Adæ peccato debetur, quamvis non omnes pariter in inferno torqueri mereantur. Nam post diem judicii nullus erit angelus aut homo, nisi aut in regno Dei, aut in inferno. Ita igitur et peccatum **105** infantium minus est quam peccatum Adæ; et nullus tamen sine illa universali satisfactione salvatur, per quam et magnum ³²⁸⁵ et parvum dimittitur peccatum. Cur autem non sit sine illa ³²⁸⁶ morte, et quomodo per illam sit salus hominum, in præfato libro, sicut Deus mihi dedit, quæsi et dixi.

CAPUT XXIV [at., XXIII] ³²⁸⁷.

Quod peccata parentum post Adam non computentur in originali peccato filiorum.

Parentum vero proximorum peccata ad originale peccatum non æstimò pertinere: quippe si Adam nequivisset ad eos, quos generaturus erat, justitiam suam perducere ³²⁸⁸, nequaquam posset eis suam injustitiam transmittere. Quare, quoniam nullus post Adam filiis suis quivit justitiam suam servare, nullam video rationem cur proximorum parentum peccata filiorum debeant animabus imputari. Denique nulli dubium est quod infantes nullam servant rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. In hoc ergo sunt omnes pariter injusti, quia nullam habent, quam omnis homo habere debet, justitiam. Hæc nuditas justitiæ descendit ad omnes ab Adam, in quo humana natura se spoliavit eadem justitia.

Nam et si in Adam (hoc est naturæ humanæ) illi remansit aliqua justitia, ut in rebus aliquibus rectam servaret voluntatem: sic tamen privata est illo ³²⁸⁹ dono quo sibi justitiam custodire poterat in posteros; ut in nullo eorum ipsa cum aliqua justitia se propagare queat. Plus itaque ³²⁹⁰ in infantibus auferre sibi non valuit, quam omnem justitiam et beatitudinem, quæ nulli datur aliqua ³²⁹¹ carenti debita justitia. Quod autem proximorum parentum injustitia possit hanc augere justitiæ nuditatem, qua non valet in infantes ab Adæ peccator major descendere, non videtur possibile. Nam ubi nulla est justitia, nulla potest auferri justitia. Unde autem nulla potest absentari justitia, ibi addi nulla valet injustitia. Nullam ergo infantibus suis addere queunt injusti B parentes injustitiam, super prædictam nuditatem justitiæ. At ubi nulla est justitia ³²⁹², nihil prohibet aliquam poni justitiam ³²⁹³. Verisimilius igitur et possibilis videtur, si parentes injusti aliquam suis infantibus addere dicuntur injustitiam ³²⁹⁴, quod justis suis aliquam dare possint ³²⁹⁵ justitiam. Quod si sit, habent infantes justorum aliquam justitiam. Si vero hoc est, levius damnatur, quam infantes justorum ³²⁹⁶, si moriuntur sine baptismo; aut si salventur, cum aliquo suo ³²⁹⁷ præcedenti merito eliguntur. Quod Paulus apostolus negat (*Rom. v.*), ubi per *Jacob* et *Esau* probat nullum, nisi omnium merita preveniente gratia ³²⁹⁸, salvari. Quoniam itaque nullam dant justis parentes ante baptismum infantibus suis justitiam, nullam utique adjuvat C injusti suis injustitiam. Quod si dicitur Non addunt injusti parentes suis infantibus aliquam injustitiam, quibus auferre nequeunt ullam justitiam; sed originalem, quam habent ab Adam, faciunt in eis graviores, ergo et justis in suis reddunt eam leviores. Quare si minus sunt injusti infantes justorum quam injustorum, minus debent reprobari quam illi. Quod dicat, qui audeat et ostendere potest. Ego vero non audeo, cum mistim videam et justorum et injustorum infantes ³²⁹⁹ ad baptismi gratiam eligi et ab illa reprobari. Sed et hoc si quis dicit, non valet ostendere. Quippe sicut, hoc modo, non est justo justior, nisi qui voluntate magis aut appetit, aut vitat quod debet; ita non est injusto injustior, nisi qui plus amat aut contemnit quod non debet. Si igitur infantes

VARIÆ LECTIONES.

³²⁷⁸ Adjuta careret *mss. Vict. Thu. Gem. Bec. et edit. Goth.* adjuta caret ³²⁷⁹ Fecit natura *mss. Vict. Gem. Bec. et edit. Goth.* facit natura ³²⁸⁰ Personale in omnes *ms. Vict.* 19 personaliter in omnes ³²⁸¹ Verum patet *ms. Vict.* 19 unde patet ³²⁸² Nemo dubitat *mss. Thu. Vict. Gem. Bec. et edit. Goth.* nemo dubitet ³²⁸³ Non sequetur *mss. et editio Gothica* non sequatur ³²⁸⁴ Christi, sine quo *mss. Vict. Gem. Bec. S. Mich. et edit. Goth.* Christi, sine qua ³²⁸⁵ Per quam magnum *ms. Vict.* 19 per quam et magnum ³²⁸⁶ Sine ulla *ms. Vict.* 19 et edit. *Goth.* sine illa ³²⁸⁷ Est in *mss. Vict.* 19 et *Thu.* 546 caput 24 ³²⁸⁸ Suam producere *ms. Vict.* 19 et edit. *Goth.* suam perducere ³²⁸⁹ Illo bono *mss. Cister. Thu. Vict. Gem. Bec. et edit. Goth.* illo dono ³²⁹⁰ Plus itaque *mss. Vict.* plus utique ³²⁹¹ Datur aliquo *mss.* datur aliqua *edit. Goth.* datur quasi ³²⁹² At ubi nulla justitia *mss. et edit. Goth.* At ubi nulla justitia *ms. S. Mich.* at ubi nulla est injustitia *ms. Vict.* 19 aut ubi nulla est justitia ³²⁹³ Aliquam invenire injustitiam *mss. Vict. Gem. Bec. et edit. Goth.* aliquam poni justitiam ³²⁹⁴ Dicuntur justitiam *mss.* dicuntur injustitiam ³²⁹⁵ Dare possent *ms. Cister.* dare possint ³²⁹⁶ Quam infantes justorum *mss.* quam infantes injustorum ³²⁹⁷ Aliquo suo *ms. Vict.* 19 omit. suo ³²⁹⁸ Præcedente gratia *mss. edit. Goth.* præveniente gratia ³²⁹⁹ Et justorum infantes *mss. et edit. Goth.* et justorum et injustorum infantes

nequeant ostendi, mox ut animam habent, alius alio magis vel minus ²³⁰⁰ velle quod debent, aut quod non debent ²³⁰¹; nemo potest probare quod in infantibus alius alio nascatur justior vel injustior. Pariter ergo nec justii sua justitia reddere videntur in suis infantibus originalem injustitiam leviozem, nec injusti in suis sua injustitia graviozem. Quapropter si parentes injusti nec numero, nec magnitudine queant originale peccatum suis infantibus suo peccato augere, videtur mihi peccata parentum, post Adam, in infantum merita bona parentum, filiis multa et magna beneficia corporis et animæ impendi, et propter peccata parentum filios et nepotes usque in tertiam et quartam generationem, et forsitan ultra, diversis tribulationibus in hac vita flagellari, et ea perdere bona etiam in anima, quæ forsitan per illos consequerentur, si justii essent; quorum exempla nimis longum est hic inserere. Sed dico peccatum originale in omnibus infantibus conceptis naturaliter æquale esse: sicut peccatum Adæ, quod est causa cur nascantur in illo, ad omnes pertinet æqualiter.

CAPUT XXV [al., XXIV].

Quomodo peccata ²³⁰² parentum noceant animabus filiorum.

Si autem peccata parentum aliquando nocent animabus filiorum, hoc modo potius fieri existimo, non quod ea illis Deus imputet, aut quod eos in aliqua delicta propter parentes inducat, sed quoniam sicut sæpe ²³⁰³ meritis parentum, filios justorum a peccatis eruit, ita filios justorum eorum meritis, in suis aliquando derelinquit. Quoniam enim nemo liber est a peccato, nisi Deo liberante, cum non liberat, dicitur inducere, et cum non emollit, indurare. Namque satis videtur susceptibilis ²³⁰⁴, quod Deus animam ²³⁰⁵ peccatricem, cui nihil præter pœnam debet, propter parentum peccata in suis dimittat peccatis, ut pro ipsis puniatur, quam quod eam alienis oneret, ut pro eis torqueatur. Ita igitur sine repugnantia et originale peccatum est idem in omnibus, et filius non portabit iniquitatem patris, et unusquisque onus suum portabit et recipiet, prout gessit in corpore sive bonum, sive malum, et reddit Deus peccata parentum filiis in tertiam et quartam generationem, etiam si hoc sit in anima; et quidquid aliud legitur, quod animabus filiorum peccata paren-

tum nocere significare ²³⁰⁶ videtur. Quippe non moritur ²³⁰⁷ anima filii peccato patris, sed suo; nec portat quis iniquitatem patris, cum in sua relinquitur, sed suam; nec onus alienum, sed suum; nec recipit prout pater, sed prout ipse gessit in corpore. Sed quoniam, propter peccata parentum, a suis malis non est liberatus, ea quæ portat eisdem peccatis parentum imputantur.

CAPUT XXVI [al., XXV] ²³⁰⁸.

Quomodo tamen nullus portet peccatum patris, sed suum.

At si objicitur quia omnes qui non salvantur per fidem, quæ est in Christum ²³⁰⁹, portant iniquitatem et onus Adæ, ut per hoc velit probare infantes, aut aliorum quoque parentum iniquitates similiter debere portare, aut illius non debere, consideret diligenter quia non portant infantes peccatum ²³¹⁰ Adæ, sed suum. Nam aliud fuit peccatum Adæ, aliud est peccatum infantum ²³¹¹; quia differunt, ut dictum est: illud enim fuit causa, istud est effectus; Adam caruit debita justitia, non quia alius, sed quia ipse ²³¹² deseruit. Infantes carent ea, non quoniam ipsi, sed quoniam alius ²³¹³ dereliquit. Non est ergo idem peccatum Adæ et infantum. Et cum dicit apostolus quod supra posui: *Quia mors regnavit ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ* (Rom. v, 14), sicut significat infantium minus esse quam Adæ peccatum: ita aperte monstrat ²³¹⁴ aliud esse. Quapropter cum damnatur infans pro peccato originali, damnatur **106** non pro peccato Adæ, sed pro suo. Nam si ipse non haberet suum peccatum, non damnaretur. Ita ergo non portat iniquitatem Adæ, sed suam, quamvis ideo dicatur portare, quia iniquitas illius peccati, istius causa fuit. Hæc autem causa, quæ fuit in Adam, ut infantes in peccato nascantur, non est in aliis parentibus, quia non habet in eis humana natura potestatem, quemadmodum dixi, ut filii justii propagentur. Quare non ita sequitur ut pro peccato illorum sit in infantibus peccatum, sicut pro peccato Adæ.

CAPUT XXVII [al., XXVI] ²³¹⁵.

Quid sit originale peccatum, et quod in omnibus sit æquale.

Originale igitur peccatum non aliud intelligo, quam quod est in infante. mox ut animam habet

VARIE LECTIONES.

²³⁰⁰ Majus vel minus *mss. Cister. Vict. Thu. et edit. Goth.* magis vel minus *mss. Gem. Bac. plus vel minus*
²³⁰¹ Velle quod debet aut quod non debet *mss. velle quod debent aut quod non debent* ²³⁰² Est in *mss. Vict. Thu. et edit. Goth.* Peccata etc. *mss. Vict.* Quomodo noceant (peccata parentum) animabus eorum (filiorum) ²³⁰³ Sed sicut sæpe *mss. Vict. Bec. Gem. sed quoniam sæpe mss. Vict. 19 Thu. S. Mich. et edit. Goth.* sed quoniam sicut sæpe ²³⁰⁴ Susceptibilibus *ms. Vict. 19 susceptibus suis* ²³⁰⁵ Quod animam *mss. quod Deus animam* ²³⁰⁶ Imputari peccata parentum significare *mss. Cister. Vict. Bec. Gem. S. Mich.* peccata parentum nocere significare ²³⁰⁷ Quippe non moritur etc. in *ms. Thu. 391 hic incipit caput 28*
²³⁰⁸ Est in *mss. Vict. et Thu. 546, et edit. Goth. caput 26 sub hoc titulo*: Quomodo tamen nullus portat peccatum patris, sed suum ²³⁰⁹ Quæ est in Christo *mss. Vict. Gem. Bec. Cister.* quæ est in Christiani
²³¹⁰ Non portant peccatum *mss. et edit. Goth.* non portant infantes peccatum ²³¹¹ Aliud infantum *mss.* et aliud est peccatum infantum ²³¹² Non quam alius, sed quam ipse *mss.* non quia alius, sed quia ipse
²³¹³ Carent ea, non quam ipsi, sed quam alius *mss.* carent, non quoniam ipsi sed quoniam alius *ms. Cister.* carent, non quam ipsi, sed quam. alius ²³¹⁴ Aperte monstratur *mss. et edit. Goth.* aperte monstrat ²³¹⁵ Est in *mss. Vict. Thu. et edit. Goth. caput 27 sub hoc titulo*: Quod si originale peccatum; et quod in omnibus sit æquale

rationalem; quiddid prius in corpore nondum sic animato factum sit (ut aliqua membrorum corruptio) vel post ³³¹⁶ sive in anima, sive in corpore, futurum sit. Quod propter prædictas ³³¹⁷ æstimo rationes in omnibus infantibus naturaliter propagatis esse æquale ³³¹⁸, et omnes qui in illo solo moriuntur æqualiter damnari. Siquidem quiddid peccati super illud additur in homine, personale ³³¹⁹ est: et sicut persona, propter naturam, peccatrix nascitur, ita natura per personam ³³²⁰ magis peccatrix redditur, quia cum peccat persona quælibet, peccat homo. Hoc peccatum, quod originale dico, aliud intelligere nequeo in eisdem infantibus, nisi ipsam quam ³³²¹ supra posui, factam per inobedientiam Adæ justitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes filii sunt iræ, quoniam et naturam accusat spontanea, quam fecit in Adam, justitiæ desertio; nec personas excusat, ut dictum est (*cap.* 2), recuperandi impotentia, quam comitatur beatitudinis quoque nuditas, ut sicut sunt sine omni justitia, ita sint absque omni beatitudine: per quas duas nuditates in hujus vitæ exsilio expositi sunt ³³²², et patentes ³³²³ peccatis et miseriis incessanter ubique occurrentibus, et undique irruentibus, nisi quantum divina defenduntur dispositione.

CAPUT XXVIII [*al.*, XXVII] ³³²⁴.

Contra illos qui non putant infantes debere damnari.

Sunt quorum animus infantes debere damnari, qui sine baptismo moriuntur, ob solam injustitiam quam dixi, non vult accipere ³³²⁵: quoniam nullus homo judicat eos reprehendendos de peccato alienæ personæ, et quia nondum sunt justi et intelligentes in tali ætate, nec putant Deum districtius innocentes debere judicare, quam judicent homines. Quibus dicendum est quod aliter Deus ³³²⁶ erga infantes exigit quid debeant agere, aliter homo. Nam homo non debet exigere a natura quod ipse non dedit, et quod sibi non debetur. Nec juste redarguit homo hominem cum culpa nasci, sine qua ipse non nascitur, et de qua non nisi per alium sanatur. Deus vero recte exigit a natura quod dedit ei, et quod sibi juste debetur. Sed et hoc iudicium, quo infantes damnantur, non est alienum multum, si consideretur, ab hominum iudicio. Si quis enim vir et uxor ejus, ad magnam quamdam dignitatem et

possessionem nullo suo merito, sed gratia sola pro-
vecti, simul crimen grave inexcusabiliter committunt, et pro eo juste deiciuntur, et in servitutem rediguntur, quis dicit filios, quos post damnationem generant, eidem non debere subjacere servituti, sed potius ad bona quæ parentes juste perdiderunt, gratis oportere restitui? Tales sunt primi parentes, et filii eorum, quos juste pro culpa sua de beatitudine in miseriam damnati, in eodem generant exsilio. De similibus itaque simile debet esse iudicium, sed de illis tanto districtius quanto delictum ³³²⁷ eorum probari potest improbabilius ³³²⁸. Denique omnis homo, aut salvatur, aut damnatur: omnis autem homo qui salvatur, ad regnum cælorum admittitur, et omnis qui damnatur, ab eo excluditur. Qui vero admittitur, provehitur ad similitudinem angelorum, in quibus nullum unquam fuit aut erit peccatum, quod fieri nequit, quandiu est in eo aliqua macula peccati. Impossibile itaque est aliquem hominem cum aliquo, quamvis parvo, peccato ³³²⁹, salvari. Quare si, quod dixi ³³³⁰, originale peccatum est aliquod peccatum, necesse est omnem hominem in eo natum, illo ³³³¹ non dimisso, damnari.

CAPUT XXIX [*al.*, XXVIII] ³³³².

Quomodo impotentia habendi justitiam excuset eos post baptismum.

Dixi impotentiam habendi justitiam non excusare injustitiam infantium. Quæret ergo ³³³³ aliquis forsitan dicens: si in infante ³³³⁴ peccatum, id est injustitia, est ante baptismum; nec excusatur impotentia habendi justitiam, sicut dicis, et in baptismo non remittitur peccatum, nisi quod prius erat: cum post baptismum sit sine justitia, quandiu infans est, nec intelligere potest justitiam quam servet (siquidem justitia est rectitudo voluntatis propter se servata); quomodo non est injustus, etiam postquam baptizatus est? Si ergo baptizatus moritur in infantia, non statim post baptismum, cum pœnitere nondum scit, quoniam non habet debitam justitiam nec excusatur impotentia, injustus transit de hac vita, sicut faceret ante baptismum, nec ad regnum admittitur: quod catholica non tenet Ecclesia. Quod si in baptismo peccatum in infantia futurum remittitur infantibus, cur non et illa quæ in sequenti sunt ætate? Ad

VARIÆ LECTIONES.

³³¹⁶ Ut est aliqua membrorum corruptio, vel post *ms. Gem.* ut aliqua membrorum corruptio, ut post ³³¹⁷ Quapropter prædictas *mss. Thu. Vict. 3 et edit. Goth.* quod propter prædictas *mss. Vict. 9, et 19* quod propter præter prædictas ³³¹⁸ Esse æquales *mss. Vict. Thu. et edit. Got.* esse æquale ³³¹⁹ Additur personale *mss. et edit. Goth.* additur in homine, personale ³³²⁰ Propter personam *mss. et editio Gothica* per personam ³³²¹ Nisi ipsam quam *ms. Vict. 3* nisi ipsa quam *ms. Vict. 13* nisi per ipsam quam ³³²² Positi sunt *mss.* expositi sunt ³³²³ Et parentes *ms. Cister.* et patentes ³³²⁴ Est in *mss. Vict. Thu. caput 28 sub hoc titulo*: Contra illos omnes qui non putant infantes debere damnari *mss. Bec. Gem.* Contra eos qui putant infantes non debere damnari *ms. S. Mich. et edit. Goth.* Contra illos qui non putant infantes debere damnari ³³²⁵ Vult accipere *mss. et edit. Goth.* non vult accipere ³³²⁶ Quia aliter Deus *mss. Cister. Vict. Gem. Bec. Thu.* quod aliter Deus *ms. Vict. 19* qualiter Deus *ms. Thu. 391* quod aliter Deus erga infantes exigit quod debeant agere, aliter homo. ³³²⁷ Quantum delictum *mss. Vict. Gem. Bec. et edit. Goth.* quanto delictum ³³²⁸ Improperabilius *mss.* improbabilius ³³²⁹ Quamvis pro uno peccato *mss. et edit. Goth.* quamvis parvo peccato ³³³⁰ Si quod dixit *mss. et edit. Goth. 61* quod dixi ³³³¹ Natum, in illo *mss.* natum, illo ³³³² Est in *mss. Vict. Thu. Gem. Bec. et edit. Goth. caput 29 sub hoc titulo*: Quomodo impotentia habendi justitiam excusat nos (infantes) post baptismum ³³³³ Quæret ergo *ms. Thu. 546* omit. ergo ³³³⁴ Si infantis *mss.* si in infante

quod respondeo quod in baptismo peccata penitus quæ ante baptismum erant delcantur. Quapropter originalis impotentia justitiam habendi, jam baptizalis non imputatur ad peccatum, sicut prius. Quemadmodum igitur impotentia habendi justitiam prius excusare non ³³³⁵ poterat absentiam justitiæ, quoniam ipsa ³³³⁶ erat in culpa: sic post baptismum illum omnino excusat ³³³⁷, quia remanet sine omni culpa. Unde fit ut justitia quæ ante baptismum debebatur ab illis sine omni excusatione post baptismum ab illis non exigatur ³³³⁸, quasi ex debito. Quandiu ergo sola originali impotentia non habent

A justitiam, non sunt injusti, quoniam non est in eis absentia debitæ justitiæ. Non enim est debitum quod sine omni culpa est impossibile. Quare si sic moriuntur ³³³⁹ qui non sunt injusti, non damnantur, sed et justitia Christi qui se dedit pro illis, et justitia fidei matris Ecclesiæ quæ pro illis credit, quasi justitiam salvantur. Hæc breviter de originali peccato, pro capacitate intellectus mei, non tamen affirmando quam conjectando dixi, donec mihi Deus melius aliquo modo revelet ³³⁴⁰. Si cui vero aliter visum fuerit, nullius respuo sententiam, si vera probari poterit ³³⁴¹.

107 DECLARATIO CUJUSDAM IN EUMDEM LIBRUM.

Quidam quod hic dicitur (*supra*, cap. 7), scilicet in semine quo concipitur homo, non magis esse culpam aliquam, vel originalem, vel actuale, quam est in sputo vel sanguine, si quis mala voluntate expuat, aut de sanguine suo aliquid emittat, reprehendunt; falsum esse hoc astruentes, quod in ipso semine sit quidam fomes peccati et corruptionis naturæ humanæ, et inde origo peccati originalis. Sed si ab eis quæretur quid appellent fomitem peccati qui [*al.*, quod] in illo sit, et corruptionem naturæ; non video quid respondere possint de ratione: nulla enim res ratione carens, vel ad peccatum incitare potest, vel ad virtutem, ut ait Ambrosius de sacram., serm. primo. Judæus urceos baptizat et calices, quasi insensibilia vel culpam possint habere, vel gratiam. Quod igitur nec culpam potest habere nec laudem, non potest fomes esse peccati, vel virtutis. Tale est semen quo concipitur homo, cum sit insensibile; ergo insensibile semen illud, cum in eo non sit nec esse culpa possit, nec est, nec esse potest fomes peccati. Quod autem in eo ipso sit causa corruptionis humanæ naturæ, non videtur; si vocant corruptionem eam quæ de peccato processit, et cum peccato inest. Est enim quædam naturæ nostræ corruptio, quæ de peccato quidem processit; sed cum peccato inest aliquando, aliquando cum peccato non inest corruptio illa, quæ tantummodo pœna est, et non peccatum, ut, morbi corporum nostrorum, et aliæ incommoditates, et mors ipsa: quæ corruptio sine peccato fuit in corpore Christi, et sine peccato mortali est in sanctis hominibus in hac vita, eadem cum peccato inest peccatoribus. Hæc corruptio non habet causam in semine, nec ex semine, licet pertranseat in omnes qui gignuntur paterno semine. Sed cum sit pœna peccati, habet causam in peccato primi parentis, propter quod inflicta est non semini insensibili, sed eis qui sentire et sustinere debent molestiam afflictionis. De hac autem corruptione oritur quædam alia corruptio, quæ in semine quidem est, non autem a semine causam habet, ut cum de morbidis parentibus semen morbidum forinatur in morbidam prolem, de qua medici considerant: sed in hac nec culpa est originalis nec actualis. Et de hac non puto eos dicere. Si autem vocant corruptionem ipsum peccatum, quomodo quædam potest dici corruptio virtutis; ea longe [*al.*, alia est]

B est a prædicto semine: ut præmissa Ambrosii docet auctoritas. Quid ergo appellant fomitem peccati, vel corruptionem naturæ, quæ est in semine? Forte dicere volent quod hæc auctoritas vera sit, sed de seminibus ex quibus homines sint, sic vera esse non possit: sicut etiam ab Ambrosio de illis dictum non fuerit. Nam quod in tali semine sit peccatum ostendit Augustinus in secundo libro (cap. 8) de nuptiis et concupiscentia. Natura seminis [*al.*, hominis], inquit, habet auctorem Deum, in qua ex vitio inobedientiæ trahitur originale peccatum. Nam si semen ipsum nullum habet vitium, quid est quod scriptum est in libro Sapientiæ? *Non ignorans quoniam nequam est eorum natio, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum* (Sap. xii, 10). *Semen enim erat maledictum ab initio*. Nempe de quibuscumque dicat ista, de hominibus dicit. Quomodo est ergo cujuslibet hominis malitia naturalis, et semen maledictum ab initio? nisi ad illud respiciatur: quod per unum hominem peccatum in mundum, et per peccatum mors (Rom. v): et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Cujus autem hominis cogitatio non potest mutari in perpetuum? nisi quia per seipsam non potest, nisi gratia divina subveniat: qua non subveniente quid sunt homines, nisi quod ait Petrus apostolus (cap. ii, 12), velut muta animalia procreata naturaliter in captivitate, in interitum? Hæc Augustinus. Ecce, aiunt, habetis in hac auctoritate, culpam esse in semine. Eis ergo, qui hæc præterdunt, respondeamus: Primo, dicant unde ostendere possint Augustinum sensisse hoc [*al.*, his] de ipso semine, quo homo seminatur. Semen enim æquivoce dicitur, et de eo quod est causa, et de eo quod est ex causa, ut illud: *Semen Abraham sumus* (Joan. viii, 33). Juxta quem modum, semen maledictum est, id est illi sunt maledicti, qui sunt de semine vel generatione in malitia perseverantium, si ipsi sunt in eodem perseverantes. Non ita est, aiunt. Dicit enim hoc manifeste Augustinus quærens quomodo est cujuslibet hominis malitia naturalis, et semen maledictum ab initio. Cujuslibet, inquit, hominis malitia naturalis, et semen maledictum ab initio. Sicut enim cujuslibet hominis malitia est naturalis: ita cujuslibet hominis semen maledictum. Dicimus quia

VARIÆ LECTIONES.

³³³⁵ Igitur impotentia habendi justitiam, prius excusare non *mss. et edit. Goth.* igitur excusare prius non poterat absentiam justitiæ *ms. Thuan.* 391 igitur prius excusare non poterat absentiam justitiæ ³³³⁶ Quoniam ipsa *ms. Vict.* 19 quando ipsa ³³³⁷ Omnino excusat *ms. Thu.* 591 omnino excusare ³³³⁸ Ab illis non exigatur *ms. Thu.* 591 *omit.* non ³³³⁹ Quare sic moriuntur *mss.* Quare si sic moriuntur ³³⁴⁰ Aliquando melius revelet *mss. Vict. Bec. Gem. Thu.* melius aliquo modo revelet ³³⁴¹ *Ms. S. Mich.* Explicit Liber de Conceptu Virginali *ms. Vict.* 3 Explicit Liber Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, de Conceptu Virginali, et Originali peccato. *Ms. Thuan.* 391 Explicit Liber de Conceptu Virginali, et de peccato Originali, domini Anselmi *ms. Thuan.* 546 Explicit Liber Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, de Conceptu Virginali. *Ms. Cister.* Explicit Liber Anselmi Cantuar. archiepiscopi, de Originali peccato. *Declaratio quæ sequitur non exstat in præfatis mss.*

non valet hoc zeugma, id est repetitio, a superiori; nec ipse Augustinus eam repetitionem fecit. Quare non cogitur consentire eam facientibus, sed sic dicimus: cujuslibet hominis malitia est naturalis, et ipse est semen maledictum; non ejus semen maledictum, quia in eo non est peccatum. Vel possumus figurative dicere ipsum semen maledictum esse pro eo, quod ex eo erunt qui maledicti erunt; juxta illud: *Maledicta terra in operibus tuis* (Gen. iii, 17), id est opera tua in terra. Non enim terra maledicta est, cum ipsa alibi dicatur sancta, licet eam peccatores operentur; ut, *locus in quo stas terra sancta est* (Exod. iii, 5), alioquin eadem et maledicta, et sancta esset. Sic *semen maledictum*, quia maledicti qui ex semine. Juxta quem modum Anselmus noster optime et vere exponit illam auctoritatem Job de immundo semine, quod tamen in se neque immundum est, neque maledictum. Imo, inquirunt, de semine, quod est materia carnis humanæ, videtur dicere Augustinus, dum sic incipit: *Nam si semen ipsum nullum habet vitium*: ad quid enim fieret relatio per *ipsum*. Non enim præcessit [*al.*, processit sermo de] sermo nisi de semine? Sed sæpe fit per hoc pronomen non relatio, sed proprietatis quædam expressio ejus rei, quæ in causa dicti est? ut etiam Palladius de rusticatione incipit: Pars prima est prudentiæ, ipsam, cui præcepturus est, æstimare personam. Nulla igitur per *ipsam* fit relatio, sed proprietatis ejus quæ in persona est expressio; ac si dicat ipsam personam, id est virtutem, vel scientiam, vel dignitatem, vel artem, vel professionem personæ, vel tale quid ejus. Sic et hic accipitur, *ipsum*, cum de semine agitur, quasi dicat: Ipsum semen, id est ratio seminis ea est ut non sine vitio sit. Nam si non in vitio est, si nullum habet vitium, quid est quod scriptum est? etc. Adhuc [*al.*, Ad hoc] respondemus: Quidquid sit de relatione, vel de proprietatis expressione per hoc pronomen, *ipsum*, in semine nullum esse peccatum probat Augustinus, aliam quæstionem faciens Hieron. de origine animæ dicenti quod quotidie Deus creat novas animas. Quod Augustinus recipiens, nec improbens, quærens autem quid Hieronymus respondeat objectis, quæstionem talem facit ei in epistola de origine animæ. Si anima hujus infantuli recens nati infundendo creata est, et creando infusa, quando vel quomodo peccavit in Adam? Hæc quæstio nunquam posset esse illius, qui diceret in semine, quo concipitur homo, esse peccatum originale. Diceret enim ei: Quid quæris hoc [*al.*, hic], quod tu ipse indubitanter fateris, in semine peccatum et vitium, quod trajicitur de primo homine in omnes posteros? frustra quæris quomodo peccavit, qui seminaliter de Adam processit: semen autem culpam secum trahit. Hoc, inquam, diceretur ei. Quare, si hæc Augustinus sentiret, nunquam Hieronymus eam quæstionem faceret; huic autem quæstioni nihil est a Hieron. responsum; nec eam ipse August. solvit, qui de origine animæ nullam certam sententiam protulit. Videant [*al.*, Vide autem] moderni præceptores quomodo eam solvant. In tantum per ipsum Augustinum obtinimus, in auctoritate ejus supraposita, non eum intellexisse de semine, quod sperma est, hoc quod dixit in semine esse vitium. Rata est ergo sententia 108 Ambrosii et nostri Anselmi, generaliterque [*al.*, generaliter quæ] intelligenda est quod in re sensibili nec gratia sit, nec culpa. Attamen adhuc opponunt de auctoritate Joannis Damasceni, qui dicit quod post conceptum sive consensum beatæ Virginis Spiritus sanctus superveniens omne peccatum in ea purgaverit, et omnem fomitem peccati. Et inde, credo, volunt habere auctoritatem, quod oportet aliquatenus semen illud virginale, licet non esset ex viri commistione, tamen mundatum esse a peccati fonte, Spiritus sancti operatione. Ad hoc respondemus nihil nos Joanni Damasceno in dictis suis præjudicare, utpote quod ejus scripta nulla legerimus, nisi quatenus ea, ab aliis in testi-

monium introducta, multis in locis cognovimus. At nobis promptum est Hieronymi nostri sanctissimi et doctissimi testimonium ferre in contrarium dicentis in sermone de Assumptione ejusdem Domine et Regine nostræ: Beata, inquit, et gloriosa Virgo Maria, quamvis dum incomparabilis esset universis quæ sub cælo sunt, virginibus, ut decenter posset in se suscipere Divinitatis admisionem, salva utraque natura, tamen cum gratia repletur, cum Spiritu sancto perfunditur, cum Spiritu sancto obumbratur, fit pretiosior meritis, celsis sublimior fastigiis, pulchrior sanctitate, gloriosior suorum meritis et prærogativis meritorum, ita ut nullis jam visibus sit ipsa eadem mancipanda, nisi divinis. Rogo te, Joannes Damascene, vel quicumque se in tali sententia, quod putes [*al.*, in sententia qui putas] beatam Dei matrem post annuntiationem sancti Angeli, tunc primum in superventione Spiritus sancti amisisse vel peccatum, vel fomitem peccati. Rogo, inquam, te per eandem beatam *θεοτόκον*, desiste, noli æmulari in malignantibus, cessa sincerissimum vas incrustare, solve calceamenta pedum tuorum, quæ impediunt progressum rectæ intentionis tuæ. Siquidem zelum Dei habes in hac parte, sed forte non secundum scientiam. Forsitan enim putas in hoc errore, Deo te obsequium exhibere: quod si nolueris cessare, scito quod terra hæc quam calcas devorat habitatores suos, ultionem faciens in omnes filios diffidentiae. Adhuc audi quid dicat inde nostrorum temporum Spiritus sancti organum beatus Bernardus abbas Clarevallensis. *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. i, 35). Superius dicta est gratia plena, et nunc quomodo dicitur: *Spiritus sanctus superveniet in te*: etc. Nunquid potuit repleri gratia, et necdum habere Spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem jam Spiritus erat in ea, quomodo adhuc, tanquam non venit, superventurus repromittitur? An forte ideo non dicit simpliciter: *veniet in te*, sed addit *superveniet*: quia et prius quidem fuit in ea per multam gratiam, sed supervenire nuntiatur, propter abundantioris gratiæ plenitudinem, quam effusus est super illam? At vero cum plena sit, illud amplius quomodo capere poterit? Si autem aliquid [*al.*, aliud] plus capere potest, quomodo ante [*al.*, autem] plena fuisse intelligenda est? An prior quidem gratia ejus tantum repleverat mentem; sequens vero et ventura perfundere debet, quatenus scilicet plenitudo Divinitatis, quæ ante in illa, sicut et in multis sanctorum, spiritualiter habitat; etiam, sicut in nullo sanctorum, corporaliter in ipsa habitare incipiat? Quid est, *virtus Altissimi obumbrabit tibi*? Qui potest capere, capiat: et forte propter hoc maxime dictum sit, *obumbrabit tibi*: quia res nimirum in sacramento erat, et quod sola per se Trinitas in sola [*al.*, in solo], et cum sola Virgine voluit operari, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri. Hæc nos quidem breviter introduximus contra hoc quod opponunt de Joanne Damasceno cui nos dare determinationem præsumptuosum esset, quia quo sensu dixerit penitus ignoramus. At si ille Hieronymo et nostris contraria hic dixit; libet in hoc eodem potius adherere non ei, sed Hieronymo et nostris. Opponitur adhuc Anselmo nostro, quod in hoc libro dixerit, quod nulla veritas, nullus intellectus permittit ad hominem de sola Virgine conceptum, et de peccata massa peccatricis aliquid [*al.*, aliud] potuisse vel debuisse accedere [*al.*, accedere], etiamsi non esset Deus, quamvis de illa massa esset assumptus. Dicunt enim Christum non potuisse, nec voluisse peccare, non quia filius Virginis, sed quia Deus fuit. Christus, aiunt, nec voluit, nec peccare potuit: ergo Deus fuit. Quid ergo dicemus de sanctis angelis, qui ex gratia confirmationis non volunt, nec possunt peccare? Vel si Adam, antequam peccasset, aliquos qui ante ipsum in justitia confirmarentur genuisset; de illis quid dicemus? Utique

si illi, cum nec vellent nec possent peccare, non ideo Deus vel dii essent: sic [al., sicut] et in Christo videndum utrum quod peccare non potuit, nec voluit, sola Divinitas ejus homini unita in causa fuerit. Nam quod ipsa plurimum et maxime adjuverit [al., adinvenerit], omni constat fideli. Sed aliud est causam simpliciter esse; aliud causa supplementum conferre. Dicunt [al., dicent] forte quia post peccatum Adæ nulla caro mortalis non unita Deitati absque peccato esse prævaluit, vel prævalere potuit, quocumque modo Deus aliquem, vel aliquam absque semine viri creasset, dummodo de Adam esset. Sed cum hoc dicunt, causam peccati, ut supra, in semine ponunt: quod utique Deus sicut facit esse ex mare et femina, sic facere potest ex femina sola. Ipsi igitur solvant quæ supra diximus, et ex auctoritate et ex ratione: et libenter audiemus. Quod si non potuerint, constabit nobis sicut constat ex Anselmi ratione irrefragabili, quicumque gignitur alio modo quam Adam generavit, quod non teneantur præjudicio peccati originalis, quod per traducem ex Adam descendit; licet ille Deus non sit ut Christus fuit: et ita si voluerit non peccare, poterit et non velle peccare, cum

A posse non peccare valebit; donec ei confirmans gratia non posse velle, et non posse peccare superavit. Consentit nobis Augustinus in tertio contra Julianum (cap. 5): *Frustra, inquit, putas ideo in parvulis non esse delictum, quia sine voluntate quæ in eis nulla est, esse non potest. Hoc enim recte dicitur propter proprium cujusque peccatum; non propter primi [al., parentis] peccati originale contagium [al., delictum]: quod si nullum esset profecto nulli malo parvuli obstricti, nihil mali vel in corpore, vel in anima, sub tanta justæ Dei potestate parentur. Vide in his verbis, prudens lector, hanc maximam incurrere: a quocumque removeretur pœna peccati, ab eodem et peccatum removeretur, et non convertitur. A quibus ergo parvulis removeret in corpore et anima peccati pœnam Augustinus, prius ab eis removeri docet peccatum omne et contagium peccati. Illi ergo non essent nec Deus, nec dii; et tamen possent, si vellent, non peccare, et confirmati non possent peccare. Recte ergo et verissime Anselmus, quia cum eo est veritas, et filius veritatis Augustinus senserunt [al., omitt. senserunt].*

SANCTI ANSELMI

DIALOGUS DE VERITATE ⁵³¹²

109 PROLOGUS.

Tres tractatus pertinentes ad studium sacræ Scripturæ quondam feci diversis temporibus, consimiles in hoc quia facti sunt per interrogationem et responsum; et persona interrogantis nomine notatur discipuli ²²⁴³, respondentis vero nomine magistri. Quartum enim, quem simili modo edidi, non inutilem, ut puto, introducendis ad dialecticam, cujus initium est: De grammatico, quoniam ad diversum ab his tribus studium pertinet, istis nolo connumerare. Unus horum trium est De veritate: quid, scilicet, sit veritas, et in quibus rebus soleat dici; et quid sit justitia. Alius vero De libertate arbitrii, quid sit, et utrum eam semper habeat homo; et quot sint ejus diversitates in habendo, vel non habendo rectitudinem voluntatis, ad quam servandam est data creaturæ rationali; in quo naturalem tantum fortitudinem voluntatis ad servandam acceptam rectitudinem; non quomodo necessarium ad hoc ipsum illi sit, ut ²²⁴⁴ gratia subsequatur, ostendi. Tertius autem est De quæstione qua quæritur quid peccavit diabolus, quia non stetit in veritate: cum Deus non dederit ei perseverantiam quam nisi eo dante ha-

bere non potuit: quoniam si Deus dedisset, ille habuisset, sicut boni angeli habuerunt illam, quia illis dedit Deus. Quæm tractatum, quamvis ibi de confirmatione honorum angelorum dixerim, de casu diaboli titulavi: quoniam illud contingens fuit, quod dixi de bonis angelis; quod autem scripsi de malis, ex proposito fuit quæstionis. Qui videlicet tractatus, quamvis nulla continuatione dictaminis cohæreant, materia tamen eorum, et similitudo disputationis ²²⁴⁵ exigit, ut simul eo, quo illos commemoravi, ordine conscribantur. Licet itaque a quibusdam festinantibus alio ordine sint conscripti ²²⁴⁶, antequam perfecti essent, sic tamen eos, ut hic posui, volo ordinari ²²⁴⁷.

CAPUT PRIMUM.

Quod veritas non habeat principium, vel finem.

Disc. Quoniam Deum, veritatem esse credimus, et veritatem in multis aliis esse dicimus, vellem scire an ubicunque veritas dicitur, Deum eam esse fateri debeamus. Nam tu quoque in Monologio tuo (cap. 18, al. 17) per veritatem orationis probas summam veritatem non habere principium vel finem, dicens: « Cogitet qui potest, quando incipit, aut quando

VARIE LECTIONES.

²²⁴³ Collatus est Dialogus de veritate cum mss. Beccensi, Gemeticensi, Victorinis tribus alias notatis RR 3, GC 9, EE 13, uno Cisterciensi et uno bibliothecæ S. Michaelis in Monte, et cum editione Gothica. — Mss. Gem. Bec. 2 et S. Mich. Incipit Præfatio in subditos tractatus ms. Bec. 5 Incipit Præfatio in opus subditum. mss. Vict. 3, Bec. 1 et Cister. Incipit Præfatio Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, in opus subditum ms. Vict. 9 Incipit Præfatio Beati Anselmi in librum de Veritate ²²⁴⁴ Nominem vocatur discipuli mss. Bec. 2. et Vict. notatur nomine discipuli ²²⁴⁵ Illi sit, sed ad hoc ut mss. illi sit ut ²²⁴⁶ Similitudo disputationis mss. Vict. 9 similitudo dispositionis ²²⁴⁷ Ordine sint conscripti ms. S. Mich. ordine sint transcripti ²²⁴⁸ Mss. Explicit Præfatio. Mss. Vict. 13 Liber de Veritate ms. Vict. 3 Incipit tractatus de Veritate compositus ab Anselmo archiepiscopo Cantuariensi. ms. Vict. 9 Liber magistri Anselmi, de Veritate. mss. S. Mich. Incipit de Veritate tractatus Anselmi archiepiscopi Cantuariensis ms. Bec. 6 et Cister. Incipit Tractatus de Veritate, editus ab Anselmo Cantuar. archiepiscopo